

ONNELI KIRJASTOAUTON IHMEELLINEN MAAILMA

Yhteisötaidetta kirjastoautossa

Lassila Minna

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2018

Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Minna Lassila	Vuosi	2018
Ohjaajat	Leena Seppälä ja Raimo Vähänikkilä		
Työn nimi	Onneli kirjastoauton ihmeellinen maailma – Yhteisö- taidetta kirjastoautossa		
Sivu- ja liitesivumäärä	61 + 4		

Opinnäytetyöni on toiminnallinen projekti, jossa työpari tanssi- ja yhteisötaiteilija sekä sosionomiopiskelija toteuttivat kahden päivän aikana yhteensä kymmenen tarinallista ja tanssillista yhteisötaidetuokiota kirjastoautossa erityiskoulun ja maahanmuuttajien esiopetusryhmän oppilaille ja henkilökunnalle. Opinnäytetyö koostuu projektikuvauksesta: yhteisötaidetuokioiden suunnittelusta, toteutuksesta ja saatujen kokemusten analysoinnista. Tavoitteena oli luoda ohjaustapa, jossa yhteisötanssituokioita ei suunniteltu tarkasti, vaan osallistujat loivat yhdessä ohjaajien kanssa tuokion kyseisessä hetkessä luovan liikkeen, tarinoiden ja omien valintojen pohjalta.

Projektin keskiössä oli yhteisötaiteen käyttö ja työparin ammatillinen kehittyminen ohjaajina vuorovaikutustilanteissa, sekä omien tunnetaitojen pohtiminen. Lisäksi projektin aikana pureuduttiin siihen, miten yhteisötaidetta voi hyödyntää sosiaalialalla. Voiko löytää yhteistyön mahdollisuuksia sosiaalialan ja taiteen kesken niin, että toimijat sekä taiteen että sosiaalialan kentältä olisivat mahdollisimman tasavertaisia keskenään ja molempien vahvuuksia hyödynnettäisiin tasapuolisesti?

Koska yhteisötaide ja -tanssi voidaan nähdä sosiokulttuurisena innostamisena, on projektissa vahvasti mukana sosiaalipedagoginen työote. Keräsimme palautetta yhteisen keskustelun lisäksi osallistujilta tunnepiirroksen, tunnejanan ja fiilissanan sekä työparilta luovan kirjoituksen avulla. Tuokioiden merkitystä pohdittiin nimenomaan kokemusten ja heränneiden tunteiden kautta.

Yhteisötaidetuokiot toteutuivat suunnitellusti ja onnistuneesti opettajilta, työparilta ja osallistujilta saatujen kokemusten perusteella. Työparin työskentelyssä oli nähtävillä aktiivinen kehittyminen ohjaajina koko projektin ajan ja työtapaa muutettiin reaaliajassa saatujen kokemusten pohjalta. Yhteistyö oli tasavertaista sekä avointa ja omaa erityisosaamista jaettiin työparin kesken.

Avainsanat: yhteisötaide, yhteisötanssi, sosiokulttuurinen innostaminen, sosiaalipedagogiikka, tunnetaidot, kokemukset

School of Social Services, Health and Sports
Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Minna Lassila	Year	2018
Supervisor	Leena Seppälä and Raimo Vähäniikkilä		
Subject of thesis	Onneli mobile library's wonderful world – Community art in a mobile library		
Number of pages	61 + 4		

My thesis is a practise-based project where dance and community artist and social services student as working pair carried out ten community art moments based on dancing and narratives. These community art moments were aimed at staff and students of preschool education group of disabled children and immigrants and were carried out in mobile library. Thesis consists of project description: designing and carrying out community art moments, and analysing the experiences. Aim of the thesis was to create a method of guiding where activities would not be precisely planned, but where participants could, together with the tutors, create a special moment through creative dancing, stories and their own choices.

Project focused on using community art, professional development of the working pair as tutors in the interactive situations and analyzing ones emotional skills. Project also brought forth a question of how community art could be utilized in the field of social services. Is it possible to create co-operation between art and social services so that both parties would be equal and their strengths equally utilized?

As community art and community dancing can be seen as a form of socio-cultural motivation, socio-pedagogical approach is strongly present in the project. In addition to conversations with the participants, feedback was collected from them in the forms of emotional drawings, emotional line and word of feeling. From the work pair, feedback was collected in the form of conversations and creative writing. The meaning of these moments was reflected through experiences and aroused emotions.

Based on the feedback gathered from teachers, working pair and the participants, community art moments successfully came true as planned. The work pair actively developed as tutors throughout the project and working methods were developed in real time during the project based on gathered experiences. Co-operation was equal and open and both shared their special expertise with the work pair.

Key words: Community art, community dance, socio-cultural motivation, social pedagogy, emotional skills, experiences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 YHTEISÖTAIDETUOKIOT KIRJASTOAUTOSSA	7
2.1 Yhteisötaideprojektin toteutus pääpiirteittäin	8
2.2 Yhteisötaideprojektin viitekehysä.....	10
3 YHTEISÖTAIDeprojektin SUUNNITTELU.....	17
3.1 Tarkoituksen pohtiminen.....	18
3.2 Tavoitteiden asettaminen.....	22
3.3 Toteutuksen suunnittelu.....	28
4 YHTEISÖTAIDeprojektin TOTEUTUS	31
4.1 Työskentely kouluilla.....	32
4.1.1 Vierailu Tervaväylän koululla.....	36
4.1.2. Vierailu Maikkulan koululla.....	39
4.2 Työparin oma työskentely	42
5 YHTEISÖTAIDeprojektista SAADUT KOKEMUKSET	45
5.1 Osallistujien kokemukset.....	46
5.2 Työparin kokemukset.....	49
5.3 Työparin kehittyminen ohjaajina.....	51
6 POHDINTA.....	54
LÄHTEET	59
LIITTEET	62

1 JOHDANTO

Koska taide on tunnustettu ja tunnustettu hyvinvointia lisäävänä toimintana ja sille halutaan löytää vakiintunut paikka myös terveys- ja sosiaalipalveluissa, koen yhteisötaidetuokioidemme kehittelytyön olevan aiheena ajankohtainen. Mielestäni on tärkeää miettiä, miten löytää yhteistyön mahdollisuuksia sosiaalialan ja taiteen kesken niin, että toimijat sekä taiteen että sosiaalialan kentältä olisivat mahdollisimman tasavertaisia ja molempien vahvuuksia voitaisiin hyödyntää. Ei vain niin, että taidetta tuodaan sosiaalialalle, vaan että sitä käytetään ja tehdään aktiivisesti myös sosiaalialan toimesta. Uskon, että taiteilijoilla on paljon annettavaa sosiaalialan ammattilaisille ja sosiaalialan ammattilaisilla puolestaan taiteilijoille. Kulttuurikortti, jota koordinoi sosiaalialan ja taiteen ammattilainen yhdessä, on uudenlainen sosiaalisen kuntoutuksen työväline ja se on juuri saanut sosiaalialan Hyvä käytäntö -palkinnon (Merilä & Yliruokanen 2018. 7). Tämä osoittaa, että taiteen ja sosiaalialan yhteistyön muotoja haetaan aktiivisesti ja niitä myös halutaan ottaa käyttöön.

Projektin viitekehyksinä toimivat yhteisötaide, sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen ja tunnetaidot. Koen, että yhteisötaide on pitkälle viety sosiaalipedagoginen lähestymistapa. Sosiaalipedagogiikka puolestaan on yhteiskuntatieteisiin perustuva kasvatuksellinen oppiala, jossa yhdistyvät pedagoginen ja sosiaalinen ulottuvuus. Nykyään sosiaalipedagogiikassa nähdään kaksi ulottuvuutta: Sen tehtävä on auttaa yksilöä, persoonaa kasvamaan yhteiskuntaan ja yhteiselämään toisten kanssa. Lisäksi sen tehtävänä on tukea syrjäytyneitä ja onnettomia heidän arkipäivässään niin, että he vähitellen pystyisivät kehittämään sekä oman yhteisönsä ja omaa elämäänsä täydemmäksi ja inhimillisemmäksi. (Kurki 2007. 30-32.)

Opinnäytetyöni on toiminnallinen työ, jossa suunnitellaan ja toteutetaan tanssitaitelijan ja sosionomiopiskelijan yhteistyöllä osallistujilleen merkityksellisiä ja aktiivisia tanssillisia yhteisötaidetuokioita kirjastoautoon. Projekti koostuu yhteisötaidetuokioiden suunnittelusta, ideoiden kokeilusta käytännössä, tuokioiden toteutuksesta ja saatujen kokemusten pohtimisesta. Opinnäytetyön kirjallinen osuus painottuu yhteisötaidetuokioiden narratiiviseen suunnittelu- ja toteutusprosessin

kuvaukseen, jossa pyrin analysoimaan tuokioita tarkoituksenmukaisesti. Käsitte-
len yhteisötaidetuokioita erityisesti osallistujien ja työparin kokemusten kautta,
keskittyen työparin omiin kokemuksiin.

Tuokioiden suunnittelussa huomioidaan, että ne ovat helposti sovellettavissa mo-
nenlaisille asiakasryhmille kuten vanhukset, erityislapset ja -nuoret, maahan-
muuttajat sekä mielenterveyskuntoutujat. Tuokiot ovat monistettavissa minne
päin suomea tahansa ja koska paikkana on kirjastoauto, pystytään ne viemään
minne vain. Lähtökohdat yhteisötaidetuokioiden suunnittelulle ovat mielenkiintoi-
set ja haastavat. Myös kirjastoauto paikkana on uusi ja se asettaa suunnittelulle
omat reunaehdot. Käytämme yhteisötaidetuokioiden kokemusten keräämi-
sessä yhteisten keskustelujen lisäksi luovaa kirjoittamista sekä palautteen kerää-
mistä osallistujilta tunnepiirustusta, fiilissanaa ja tunnejanaa käyttäen.

Opinnäytetyöni yhteistyötahona toimii Oulun kaupungin kirjasto, Kirjavaa kulttuu-
ria -tapahtumakokonaisuus sekä Esteetön Ry. Projekti toteutetaan Suomen kult-
tuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuella. Yhteisötaideprojektin suun-
nittelussa on mukana työpari tanssi- ja yhteisötaiteilija Henna-Maria Hanhineva
ja artenomi AMK, sosionomiopiskelija Minna Lassila, sekä Oulun kaupungin kir-
jaston edustajana lasten ja nuorten ja hakeutuvien kirjastopalveluiden palvelu-
päällikkö. Projektin toteuttaa kokonaisuudessaan työpari.

Opinnäytetyössäni pohdin yhteisötaiteen mahdollisuuksia ja tunnetaitojen merki-
tystä sosionomin ja ohjaajan ammattitaidon kehittämisessä työparin omien koke-
musten kautta. Vahvistaako ennakkoluuloton erilaisten työtapojen käyttö ja yh-
teistyö taidealan toimijoiden kanssa sosionomin ammattitaitoa? Projektin aikana
pyrin pohtimaan, minkälaisia mahdollisuuksia taiteella ja luovalla liikkeellä on eri-
tyisesti työntekijän ammattitaidon tukena. Projektikuvaukseen sisältyy vuoropu-
helua yhteisötaidetuokioiden ja valitsemieni näkökulmien välillä: tunnetaidot, yh-
teisötaide sekä luovan liikkeen mahdollisuudet sosionomin ammattitaidon tu-
kena. Yhteisötaidetuokioista saadut kokemukset ja esimerkit on tarkoitus kuljet-
taa punaisena lankana läpi koko työn, jolloin teoria ja käytännöstä saadut koke-
mukset muodostavat ajatuksia herättävän kokonaisuuden.

2 YHTEISÖTAIDETUOKIOT KIRJASTOAUROSSA

Kerron yhteisötaidetuokioidemme taustasta, sekä yhteisötaideprojektin toteutuksesta sekä käytetyistä termeistä pääpiirteittäin tässä luvussa. Toteutuksen avaaminen alkuun on opinnäytetyöni rakenteen ja projektin hahmottamisen kannalta perusteltua ja helpottaa lukijaa hahmottamaan projektia kokonaisuudessaan sekä ymmärtämään sen taustalla vaikuttavia viitekehyksiä. Aloitan siis projektin avaamisen sen pääpiirteittäisellä kuvaamisella ja taustoituksella sekä projektin takana vaikuttavan teorian pohtimisella luvussa 2. Tämän jälkeen opinnäytetyöni rakentuu kronologisessa järjestyksessä kulkevasta projektikuvauksesta. Kuvaus alkaa projektin suunnittelusta luvussa 3 jatkuen tuokioiden toteutuksen kuvaamiseen luvussa 4 ja päättyen projektista saatujen kokemusten yhteenvedon luvussa 5 ja pohdintaan luvussa 6.

Opinnäytetyöni on rakentunut sekä projektin että kirjoitustyön aikana niin, että yksi oivallus on johtanut toiseen ja sen jälkeen muokkautunut hieman eri muotoon. Opinnäytetyössäni teoreettinen tarkastelu on saanut sisältöä käytännön kokemuksista ja puolestaan käytännön kokemusten jäsentyminen kokonaisuudeksi teorian näkökulmasta on vienyt ajatuksia eteenpäin sekä suunnittelun aikana että projektikuvauksen tekohetkellä. Selkeyden vuoksi avaankin opinnäytetyöni teoriaa alussa erikseen, vaikka se liittyy myös projektikuvaukseen. Opinnäytetyöni projektikuvaus voidaan nähdä muun muassa keskustelun herättelijänä yhteisötaiteen käytöstä sosionomin työssä tai käytännön oppaana yhteisötaidetoiminnan suunnittelun apuna.

2.1 Yhteisötaideprojektin toteutus pääpiirteittäin

Projektissa toteutettiin kahden päivän aikana yhteensä kymmenen tarinallista ja tanssillista yhteisötaidetuokiota Onneli -kirjastoautossa kahdella eri koululla. Kun puhun opinnäytetyössäni tuokiosta, tarkoitan näitä yhteisötaidetuokioita. Kirjastoauto tarkoittaa kirjastoauto Onnelia, jos sitä ei ole muutoin eritelty. Tuokioiden kehittelytyön yhtenä lähtökohtana oli niiden soveltuvuus kaikenlaisille osallistujille ja ohjaajille. Tavoitteena oli haastaa työpari rohkeaan, ennalta suunnittelemattomaan ohjaustapaan, jossa yhteinen puhuttu kieli ei välttämättä ole tarpeen ja asiat tapahtuivat ennalta arvaamatta tuokioon osallistuvien kulloistenkin valintojen pohjalta. Näin tuokiot soveltuivat oikeasti kaikenlaisille osallistujille. Tuokioiden tarkoituksena oli, että osallistujat loivat niiden aikana liikkuvan ja elävän tarinan tekemiensä valintojen pohjalta. Jokaisessa tuokiossa syntyi yhteinen tanssiteos (kuva 1), kokonainen tarina, jonka yleisönä toimivat osallistujat sekä kirjastoauton kuljettaja.

Kuva 1. Tuokion aikana syntyi yhteinen tanssiteos, joka toteutui kokonaisuudessaan kirjastoautossa.

Projektin alkumetreillä rahoituksenhakuvaiheessa oli suunnitelmana viedä kahden taidetyöparin voimin taidetta erityiskouluille kirjastoautossa: muusikot veisivät musiikkia ja toinen työpari Henna-Maria Hanhineva ja Minna Lassila tanssia. Rahoitusta koko projektiin haettiin siis kahden työparin työskentelyyn Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahastolta. Kirjasto oli sitoutunut jo projektin rahoituksenhakuvaiheessa yhteistyöhön antaen projektin käyttöön kirjastoauton ja kuljettajan kouluilla vierailujen ajaksi. Tässä projektikuvauksessa on jätetty pois kokonaan muusikoiden toteuttama musiikillinen osio ja kerrotaan tanssitaidetyöparin työskentelystä. Sana projekti tarkoittaa tekstissä tanssitaidetyöparin yhteisötaideprojektia, joka alkoi rahoituspäätöksen varmistuttua.

Käytän termiä työpari kuvaamaan projektin toteuttajia tanssi- ja yhteisötaiteilija Henna-Maria Hanhinevaa ja allekirjoittanutta artenomi AMK, sosionomiopiskelija Minna Lassilaa. Työpari suunnitteli ja toteutti kokonaisuudessaan tämän projektin kesän ja syksyn 2016 sekä alkutalven 2017 aikana. Työpari on toiminut yhdessä moninaisissa tanssiprojekteissa vuodesta 2011 ja ollut aktiivisesti mukana Oulussa toimivan esteettömän tanssin yhdistyksen Esteetön Ry:n toiminnassa. Moniammatillisen työparin molempien omat erityisalansa tukevat yhteistä tekemistä ja päämäärää, joissa yhdistyvät kulttuuri- ja yhteiskunnallinen osaaminen luontevalla tavalla toisiinsa.

Esteetön ry haluaa tuoda taiteen, tanssin ja liikkumisen iloa sekä yhdessä tekemistä jokaiselle halukkaalle. Yhdistys järjestää esteettömän tanssin työpajoja, koulutuksia ja esitystoimintaa Oulun seudulla ja ympäristökunnissa. *”Esteetön tanssi on liikettä ja tanssia kaikille vammaan tai vammattomuuteen katsomatta. Se on vuorovaikutteista tanssia, jossa on oleellista toisen kuunteleminen ja viestittäminen liikkeen keinoin. Esteettömässä tanssissa annetaan jokaiselle mahdollisuus ilmaista itseään omalla ainutlaatuisella tavallaan. Jokainen liike on arvokas, koska se on liikkujan oma.”* (Esteetön ry 2018.)

Käytän työssäni työparin lisäksi välillä termiä ohjaaja kuvaamaan projektin toteuttajia. Opinnäytetyössäni termi ohjaaja tulee kuitenkin nähdä hieman eri valossa ja laajemmin kuin tavallisesti. Yksi tavoitteistamme oli luoda yhteisötaiteen mukainen ohjaustapa, jossa ohjaajat ja osallistujat nähdään mahdollisimman yhdenvertaisina toimijoina keskenään, eikä tarkoitus ole ohjata osallistujia mihinkään tiettyyn ennalta määrättyyn toimintaan. Niinpä ohjaaja ei tässä tapauksessa oikeastaan ohjaile osallistujia vaan pyrkii kuulemaan heidän toiveensa tuokioiden kulusta aina kulloinkin käsillä olevassa hetkessä. Ohjaajan rooli on pikemminkin olla yksi tuokioon osallistujista, tietämättä paljon enempää tuokion kulusta kuin osallistujatkaan. Ohjaajien valittu rooli tukee yhteisötaiteen lähtökohtaa; taidetta tehdään yhteisön ehdoilla, sen jäsenten kanssa ja nimenomaan heitä varten (Yhteisötaide 2018).

Tuokioiden piti kuitenkin olla rakenteeltaan sen verran etukäteen suunniteltuja ja testattuja, että pystyimme olemaan varmoja, että ne ovat turvallisia ja lähtökohta niiden onnistumiselle ohjaamisessa ja osallistumisessa ovat hyvät. Niinpä projektiimme kuului yhteisötaidetuokioiden lisäksi paljon työparin omaa luovaa tanssiharjoittelua, luovaa kirjoitusta ja vapaata ideointia, joiden tarkoituksena oli saada työryhmän vuorovaikutus sellaiselle tasolle, että suunnittelemamme ohjaustapa on mahdollinen. Työparin työskentelyn tavoitteena oli myös luoda mahdollisimman tasavertainen suhde työparin välille, jotta molempien ammattitaitoa pystytään hyödyntämään tehokkaasti. Iso osa projektikuvauksesta käsittääkin suunnittelutyön ja työryhmän oman harjoittelun avaamista.

2.2 Yhteisötaideprojektin viitekehyksiä

Yksi vahva tausta opinnäytetyössäni on sosiaalipedagogiikka, jonka toiminnan perusta on luoda kriittinen suhde traditioon sekä vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin. Hämäläisen ja Kurjen mukaan sosiaalipedagogiikan käsite sisältääkin aina jännitteitä ja monia merkityksiä. Sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, tieteellisen pedagogiikan yleisperiaatteeksi tai osa-alueeksi tai itsenäiseksi tieteelliseksi oppialaksi. Nähdäänpä sosiaalipedagogiikka kuinka vain, toiminta tapahtuu ihmis-, yhteiskunta-, moraali-, ja tiedekäsitysten vaikutuksessa ja tulkintoja muovaavat traditio ja yhteiskunnallinen todellisuus. (Hämäläinen, Kurki 1997, 13.) Kulttuurisidonaisuuden ymmärtäminen, hyväksyminen ja

vaikutukset ovat tärkeitä pohdinnan kohtia sosionomin työssä ja yhteisötaiteen tekemisessä. Mielestäni on arvokasta ymmärtää sosiaalipedagogiikan muuttuva ja muokkautuva luonne sekä sen voimakas kulttuurisidonnaisuus, joka muokkaa sitä. Kulttuurisidonnaisuus on myös yksi tärkeä osa sosionomin työtä eikä sitä voi erottaa myöskään yhteisötaidetuokioistamme.

Kiinnostuin sosiaalipedagogisesta työotteesta jo opintojeni alkuvaiheessa, joten halusin yhdistää sosiaalipedagogisen ajattelun opinnäytetyöhöni, niin kuin tulevassa sosionomin työssänikin tulisin yhdistämään. Filosofian tohtori Raisa Foster kuvaa sosiaalipedagogiikan tärkeimmäksi tehtäväksi ihmisen kasvun tukemisen osalliseksi, hyvinvoivaksi, toimintakykyiseksi ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Hän myös toteaa, että sosiokulttuurisen innostamisen tiedeperusta löytyy sosiaalipedagogiikasta ja sisältää aina kasvatuksellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen elementin. Sosiaalikulttuurisella innostamisella pyritäänkin kriittisen ajattelun kehittymiseen ja oman vastuun tiedostamiseen. (Foster 2015, 54.) Nämä Fosterin ajatukset näkyvät myös Onneli -yhteisötaidetuokioiden taustalla ja projektin inspiraation lähteenä toimivat yhteisötaide, yhteisötanssi, sosiokulttuurinen innostaminen sekä sosiaalipedagoginen ajattelumaailma.

Yhteisötaide on jo itsessään sosiokulttuurisen innostamisen viitekehyksen sisällä, joka on yksi sosiaalipedagogiikan muoto. Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen syntynyt sosiokulttuurinen innostaminen on käsitteenä ja toimintana monimuotoinen. Vaikka se voidaankin ymmärtää usealla eri tavalla, on siinä aina kysymys pedagogisesta tiedostamisesta, osallistumisesta ja luovuudesta ja siihen liitetään usein vahvasti emansipaatio. (Foster 2015, 53.) Mielestäni erityisesti ihmisen kasvun tukeminen on arvokas lähtökohta sosiaalialan ammattilaisen työlle ja tämä ihmisen kriittisen ajattelun kehittyminen ja oman vastuun tiedostaminen herättivätkin kiinnostukseni sosiokulttuurista innostamista kohtaan.

Sosiaalialalla pitäisi olla itsestään selvää, että ihmisen kasvua tuetaan ja ymmärretään, ja että auttaminen tapahtuu juuri sen kautta. Kuitenkin ihmismieli on mielestäni sellainen, että tämä tavoite voi helposti hämärtyä, kun pyritään vaikuttamaan auttamisen lopputulokseen. Siksi on tärkeää kehittää aktiivisesti työtapansa siihen suuntaan, että tällainen ihmistä tukeva työote, jossa ei määrätä

tapaa auttaa, mahdollistuu. Yhteisötaideprojektimme ideologiassa on otettu vahvasti mukaan sosiokulttuurisen innostamisen näkökulma siitä, että jokainen ihminen on toimijana arvokas ja että on tärkeää saada aikaan toimintaa, jossa ihminen itse herää tiedostamaan omia tunteitaan, ajatuksiaan ja toimintaansa sekä voimaantuu sen kautta. Ilman ulkoapäin tulevaa ohjetta siitä, miten voimaantuminen onnistuu.

Foster kokee myös, että yhteisötanssi voidaan nähdä yhtenä sosiokulttuurisen innostamisen muotona. Tuokioissamme on vahvasti mukana yhteisötanssin piirteitä ja ideologiaa, oikeastaan luokittelisin tuokiot myös yhteisötanssiksi. Yhteisötanssi ei noudata mitään tiettyä tanssin tyylilajia, se sopii aivan kaikille ja liike muodostuu osallistujan omista lähtökohdista käsin. Siinä korostetaan tanssin kokemuksellisuutta, mutta koska yhteisötanssi on niin monimuotoista, sen alle kuuluu hyvinkin erilaisia tapahtumia, kursseja, esityksiä ja tanssitunteja. Taiteellinen ja taidekasvatuksellinen toiminta koetaan usein myös terapeutiseksi sen olematta kuitenkaan terapiaa. Taiteen tekeminen voidaankin nähdä jollakin tavalla terapeuttisena ikään kuin ennaltaehkäisevänä, ei parantavana toimintana. (Foster 2015, 17-19.)

Työparin innostus yhteisötanssista juontaa juurensa useamman vuoden taakse, jolloin yhteinen harrastus yhteisötanssin parissa alkoi. Työpari on ollut mukana yhteisötanssiprojekteissa ja kiinnostunut sitä kautta tästä tanssisuuntauksesta. Työpari on osallistunut aiemmin muun muassa yhteisötaidefestivaaleille tanssityöpajan ohjaajina ja tanssiteoksen suunnittelijoina ja toteuttajina sekä ollut mukana tanssiteoksessa integroidun tanssin ja teatterin päivillä. Yhteisötanssissa yhteisön näkyvä rooli, yhdessä tekeminen ja kokeminen sekä jokaisen ainutlaatuisuuden näkeminen ovat voimakkaasti läsnä. Itse yhteisötanssiprojekteihin osallistujina työparilla oli jo olemassa vahva kokemus näiden elementtien voimaannuttavasta vaikutuksesta ja merkityksestä yksilön hyvinvointiin. Niinpä oli luontevaa jatkaa merkityksellisen työtavan parissa kehittäen sitä syvemmäksi ja löytää siihen uusia elementtejä ja puolia.

Yhteisötaide on erityisen kiinnostavaa, koska se ei ole taiteilijan esitys yleisölle, vaan keskeistä on yhteisön osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja esittämiseen. Taiteen tekijöitä ja yleisöä ei nähdä erillisinä, vaan ne muodostavat yhdessä samanaikaisesti taiteen tekijän ja vastaanottajan. (Yhteisötaide 2018.) Yhteisöllisyys ja yhteisön osallistuminen jo toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen ovat mielestäni yhteisötaiteen yksi mielenkiintoisimmista elementeistä. Tuokioidemme tarkoitus olikin olla mahdollisimman vähän etukäteen tiukasti suunniteltuja ja halusimme luoda toimintatavan, joka mahdollistaa tapahtumien etenemisen osallistujien valintojen ja juuri kulloisessakin hetkessä olevien tarpeiden mukaan. Koska olimme kiinnostuneet erityisesti hetkistä, liikkeestä ja vuorovaikutuksesta, tuokioista ei jäänyt mitään konkreettista taideteosta esimerkiksi luokan seinälle, vaan tarkoitus oli tehdä taidetta, joka luodaan ja toteutuu hetkessä.

Yhteisötaiteen avulla voidaan tehdä omasta ja yhteisön elämästä näkyvää ja sitä jäsennetään konkreettisesti muodossa taiteen avulla. Taiteelliset ilmaisukeinot voivat tällöin toimia henkilökohtaisina suunnanantajina, identiteetin tunnistamisen ja rakentamisen sekä kulttuuriin kiinnittymisen keinoina. Yhteisötaide pyrkii myös antamaan yksilöille ja yhteisöille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa yhteisön elämään. (Yhteisötaide 2018.) Koska yhteisötaiteen ytimessä on yhteisön osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja esittämiseen eikä taiteen tekijöitä ja yleisöä nähdä erillisinä, koen sosiaalialan eettisen ajattelun olevan hyvin lähellä yhteisötaiteen arvopohjaa. Talentia tiivistää sosiaalialan ammattihenkilön toiminnan perustan seuraavasti: *”Sosiaalialan ammattihenkilön tulee arvoistaa riippumatta kunnioittaa asiakkaan oikeutta tehdä omia valintoja, edellyttäen, etteivät nämä uhkaa muiden oikeuksia ja etuja. Ammattihenkilön on puolustettava asiakkaansa ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Samanaikaisesti on oltava taito kyseenalaistaa omaa ammatillista toimintaansa ja yhteiskunnallista päätöksentekoaan. (Heikkinen 2017, 3)”*

Projektin aikana haluttiin lisäksi pohtia, minkälaisia mahdollisuuksia yhteisötaiteella ja luovalla liikkeellä on sosiaali- ja terveysalalla erityisesti työntekijän ammattitaidon tukena. Tanssitaiteen professori Kirsi Heimonen pohtii artikkelissaan taidelähtöisten menetelmien merkityksellisyyttä sosiaali- ja terveysalan työyhteisöissä.

söjen parissa. Heimonen on muun muassa vetänyt lukuisia tanssityöpajoja hoivaitalaitosten asukkaille ja työntekijöille. Hänen mukaansa hyvinvointi näyttäytyy osanottajien ”toisenlaisena olemisena, jossa pysähdytään ruumiillisuuden kuunteluun, ja jossa kollega, työ ja oma itse avautuvat uudella tavalla, ainakin hetkeksi.” (Kuhanen & Liski ym 2011, 12.) Heimosen näkemyksen lisäksi taiteella nähdään nykyisin paljon muitakin mahdollisuuksia hyvinvoinnin lisääjänä.

Eripuolella Suomea on käynnissä lukuisia taidehankkeita, jotka haluavat tuoda taidetta sosiaalialalle ja nykyään on onneksi herätty siihen, että taiteen käyttöä sosiaali- ja terveysalalla tulisi kehittää edelleen. Tästä yhtenä osoituksena on Suomessa vuodesta 2015 käynnissä ollut kuuden tutkimusryhmän ARTSEQUAL-tutkimushanke, joka haluaa tulkita taiteen perinteistä asemaa Suomessa uudelleen. Hankkeen yksi tavoitteista on tuottaa uutta tietoa siitä, miten taiteen nykyisiä palveluja tulisi kehittää tasa-arvon ja hyvinvoinnin näkökulmista luovan ja osallistuvan kansalaisuuden vahvistamiseksi. Lisäksi hankkeessa analysoidaan esimerkiksi kouluissa, taiteen perusopetuksessa sekä sosiaali- ja terveyssektoreilla toteutettujen osallistavien taiteen ja taidekasvatuksen interventioiden hyvinvointivaikutuksia. (Arts equal 2018.) Onnelin ihmeellinen maailma -projektissa näkyy vahvasti työparin kiinnostus laajentaa taiteen käyttöä ennakkoluulottomasti erilaisiin ympäristöihin ja asiakasryhmiin hyvinvoinnin vahvistamisen näkökulmasta.

Heimosen mukaan sosiaali- ja terveysalan henkilökunnalla on usein eräänlainen ”jo tietävä” työote, minkä taidelähtöiset menetelmät haastavat (Kuhanen & Liski ym 2011, 12). Pohdinkin, voisiko yhteisötaiteen käyttö antaa sosiaalialan ammattilaiselle välineen irrottautua tästä ”jo tietävästä” otteesta. Heimonen pohtii, että sosiaali- ja terveysalan ja taiteen liitto on mahdollinen, mutta ne eivät saisi sulautua toisiinsa, koska taiteessa on tärkeää säilyttää tarkoituksettoman tilan ihmettely (Kuhanen & Liski ym 2011, 12). Ymmärrän tarkoituksettoman tilan ihmettelyn tärkeyden, koska se mahdollistaa mielestäni näkemään tilanteen ja ihmiset sellaisina, kuin ne kulloinkin ovat. Olen kokenut myös yhteisötanssin parissa sen, miten tarkoitukseton muuttuikin tarkoitukselliseksi, kun antaa sille rohkeasti mahdollisuuden. Olenkin kiinnostunut tämän tarkoituksettoman tilan ihmettelyn huomioimisesta myös sosionomin työssäni. Yhteisötaiteen ja tanssin käyttö sosiaalialalla mahdollistavat mielestäni ainakin jossakin määrin tämän ihmettelyn.

Kulttuurin, historian ja yhteiskunnan tutkija Päivi Rantalan mielestä taidelähtöisten menetelmien käytössä on kuitenkin haasteita, jotka liittyvät asenteisiin, rahoitukseen ja koulutukseen. Asenteet näkyvät niin rakenteissa kuin toiminnassakin esimerkiksi koulutuksessa taideaineita pidetään jo lähtökohtaisesti vähemmän tärkeinä kuin teoreettisia aineita eikä sosiaali- ja terveysalan koulutukseen välttämättä sisälly taide- ja kulttuuriaineiden opetusta. Hänen mukaan taide nähdään helposti luovien ihmisten alana, jolla työskentelevät vain siihen vihkiytyneet. Tärkeä haaste hänen mielestään olisikin saada taide- ja kulttuuriopintoja sekä taidelähtöisten tai niin sanottujen toiminnallisten menetelmien opintoja vähitellen juurrutettua osaksi eri alojen opintoja. (Kuhanen ym 2011, 19.) Mielestäni erityisesti asenneilmapiirin kanssa tulisi tehdä aktiivista työtä, jotta taidelähtöiset menetelmät ja niiden valtava potentiaali saataisiin aktiiviseen käyttöön myös sosiaalialalla. Vaikka työpari voidaan nähdä taiteelle vihkiytyneenä, tuokioiden yksi tarkoitus oli kokeilla yhteisötaiteen käyttöä myös sosionomin näkökulmasta ja saada ulotettua sitä kautta taiteen käyttöä sosiaalialalle.

Tunnetaidot ja niiden merkitys vuorovaikutustyössä ja elämässä valikoituivat yhdeksi vahvaksi viitekehikseksi projektimme taustalla. Psykologian tohtori Marja Kokkonen toteaa että, kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu selville tunteiden säätelykyvyllä olevan tärkeä merkitys yksilön henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon kannalta. Kun käytämme psykologian termiä tunteiden säätely, siihen liittyy tunteiden hallinnan lisäksi kyky hyödyllisten tunteiden tuottamiseen ja voimistamiseen sekä tunne-elämän avoimuuden ja joustavuuden lisäämiseen. Kun tunteidensäätelytaidot ovat kunnossa, yksilö pystyy ottamaan vastaan monentyyppistä tunnepitoista tietoa ja kokemaan kuormittumatta useanlaisia tunteita ymmärtäen olevansa itse vastuussa niistä. Kyky toisten tunnekokemusten myötäelämiseen ja ymmärrys omien tunneilmauksiemme herättämiin reaktioihin ympäristössämme ovat myös oleellisia tunteiden säätelyssä. (Kokkonen 2017. 21-24.)

Koin, että tunnetaidot ovat tärkeässä osassa myös sosionomilla työssään. Mielestäni tunnetaidot ovat keskiössä, jotta yksilö voi tehdä elämässään tietoisia valintoja ja liittyvät näin myös sosiokulttuuriseen innostamiseen. Tunteiden tunnistaminen, niiden kokeminen ja käsittely yhdessä turvallisessa ympäristössä muodostuivatkin yhdeksi tavoitteeksi yhteisötaidetuokioissamme. Tunnetaidot ovat yksinkertaisesti selitettynä sitä, miten kohtaamme itsessämme ja ympärillämme

tapahtuvia asioita. Tunnetaidot ovat läsnä käyttäytymisessämme, suhtautumissammme niin itseemme kuin toisiin sekä henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiimme. Lisäksi tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen yhteys on vahva. Kun osaa toimia omien tunteidensa kanssa, onnistuu myös muiden huomioiminen sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmissä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 34-35.)

Projektin aikana pohdin omien tunnetaitojen merkitystä ja niiden aktiivista kehittämistä erityisesti osana sosionomin ammattitaitoa. Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä ja uskon, että ne auttavat myös marginaalissa elävien ihmisten voimaantumista. Mielestäni nämä taidot ovat vuorovaikutustyön ytimessä, eikä ilman omien tunteiden tiedostamista ja käyttäytymisensä pohdintaa voi suoriutua vuorovaikutustilanteista erityisen hyvin. Kokkonen puhuu myös tunnehyödytystä, joka tarkoittaa sitä, kun haluamme saada tunteitamme säätelemällä itsellemme jotakin hyötyä. Tunteiden säätelyn hyödyt liittyvät usein suoriutuksiin, ihmissuhteisiin, tunteiden kautta saatuun tietoon itsestä ja elämän tarkoituksen vahvistumiseen. (Kokkonen 2017, 23-24.) Koenkin, että vuorovaikutustyössä toimivan on saavutettava aina kyseisessä vuorovaikutustilanteessa tarvittava tunnetila, jotta toista kunnioittava läsnä oleva kohtaaminen voi toteutua niissä. Vuorovaikutustyöläisen tulisikin hakea tunnehyötyä nimenomaan läsnäolevan kohtaamisen onnistumiseen.

3 YHTEISÖTAIDETUOKIOIDEN SUUNNITTELU

Yhteisötaideprojektin suunnittelussa oli mukana työparin lisäksi Oulun kaupungin kirjaston edustajana lasten ja nuorten ja hakeutuvien kirjastopalveluiden palvelupäällikkö. Tapasimme hänen kanssa useita kertoja ja kartoitimme keskustelun avulla kirjaston ja työparin toiveita projektin suhteen, käytettävissä olevia resursseja sekä suunnittelimme projektin toteutuksen aikataulun.

Käytimme yhteisötaidetuokioiden suunnittelussa yhteisten keskustelujen lisäksi luovaa kirjoittamista, sekä työparin omaa tanssiharjoittelua. Tanssiharjoittelulla haimme omaa tilaa ja aikaa, uuden ympäristön herättämien ideoiden ja impulssien kokeilua sekä valmistautumista yhteisiin tanssituokioihin. Yhteinen harjoittelu loi myös pohjan toimivalle vuorovaikutukselle työparin välillä, jonka koimme erityisen tärkeäksi yhteisötaidetuokioissa. Tuokioihin ei haluttu mitään tarkkaa suunnitelmaa niiden kulusta, vaan pikemminkin työparin oli luotava varmuus itselleen siitä, että osallistujat yhdessä työparin kanssa pystyvät rakentamaan toimivan ja turvallisen tuokion.

Yhteisöllisen taidekasvatuksen yleisimpiä toimintamuotoja ovat projektit. Tässä yhteydessä käsite tarkoittaa koordinoitujen toimintojen yhdistelmää, joiden avulla kehitetään ja luodaan prosesseja, strategioita ja tapahtumia, jotka aktivoivat yhteisöjä ja synnyttävät taiteellista toimintaa. Onneli -kirjastoauton ihmeellinen maailma -projektin suunnittelu ja toteutus ovat hyvin lähellä sosiokulttuurisen innostamisen projektien suunnittelua ja toteutusta, joissa on hyvä vastata jo suunnitteluvaiheessa tällaisille projekteille yhteisiin yleisiin kysymyksiin. Hiltunen ja Jokela (2001, 41) ovat koonneet nämä kysymykset listaksi, joita on pohtinut Leena Kurki (2000) käsitellessään sosiokulttuurista innostamista. (Hiltunen & Jokela 2001. 41.)

Suunnittelu on yksi tärkeä osa yhteisötaideprojektin toteutustyössä. Mielestäni se luo oikeastaan pohjan koko projektin onnistumiselle hallittuna kokonaisuutena ja varmistaa projektin tavoitteellisuuden. Taidetoimintaa voi ja pitääkin harrastaa ilman mitään tavoitteita vain taiteen vuoksi, mutta silloin kun sitä käytetään sosiaalialan yhtenä työmenetelmänä, on tärkeää, että tavoitteet ovat selvät ja olemassa. Avaan yhteisötaideprojektimme suunnittelua sosiokulttuurisen

innostamisen suunnittelun yleisten kysymysten avulla, jolloin lukijalle hahmottuu mahdollisimman monipuolinen ja selkeä kuva yhteisötaideprojektin suunnitteluprosessista. Vastaan Hiltusen ja Jokelan kokoamiin kysymyksiin: mitä halutaan tehdä, miksi halutaan tehdä, mitä varten tehdään, kuinka paljon halutaan tehdä, missä halutaan tehdä, kuinka halutaan tehdä, milloin tehdään, keneen toiminta kohdistuu, ketkä tekevät ja minkä avulla tehdään. (Hiltunen & Jokela 2001, 41.)

3.1 Tarkoituksen pohtiminen

Ensimmäisenä pohdimme työparina, mitä haluamme tehdä. Tässä vaiheessa meillä oli jo tiedossa, että haluamme viedä taidetta kirjastoautolla erityiskouluihin. Työpari oli myös päättänyt rahoituksen hakuvaiheessa, että projektimme keskiössä olisi luova liike ja tanssi, kun toinen projektiin osallistuva työpari veisi kouluille musiikkia. Rahoituksen selvittyä aloimme pohtia vapaan keskustelun avulla, mikä olisi juuri meidän projektimme luonne ja mitä haluaisimme siihen osallistujille jakaa ja antaa. Kävimme useita keskusteluja kesän ja syksyn 2016 aikana, jolloin annoimme ideoidemme kukkia ja virrata vapaasti. Projektin suunnittelussa etenimme kokeilemalla ideoita käytännössä.

Jo suunnitteluvaiheessa työparin mielenkiinto kohdistui yhteisötaiteen tekemiseen ja sosiaali- ja taidealan yhteistyön muotoihin. Yhteisötaiteen ydin muotoutuu taiteilijan ja yhteisön kohtaamisesta, ja se on kiinnostunut sosiaalisista ympäristöistä ja vuorovaikutuksesta (Yhteisötaide 2018). Myös työpari halusi tutkia projektin aikana aitoja kohtaamisia ja vuorovaikutusta liikkeen ja kehollisuuden kautta, niin että samalla syntyy liikkuva taideteos. Taideteos, joka on olemassa vain pienen hetken, mutta jää vaikuttamaan ja elämään osallistujien kokemusten kautta ja on merkityksellinen osallistujille nimenomaan aidon kohtaamisen, kokemusten ja vuorovaikutuksen kautta. Yhteisötaidetuokioidemme vaikuttavuus avautuukin juuri tuokioiden kokemuksellisuudessa.

Kirjastoauton käyttö laajemmin muussakin, kuin kirjojen lainaamisessa oli kiinnostava ajatus, joka loi mielenkiintoisen lähtökohdan tuokioiden suunnittelulle. Koska kirjasto etsii jatkuvasti uusia toimintamalleja ja mahdollisuuksia kirjaston ja kirjastoautojen käyttöön, Oulun kaupungin kirjastossa kiinnostuttiin ajatukses- tamme viedä taidetta erityiskouluille kirjastoauton mukana. Tarinalliset yhteisö- taidetuokiot kirjastoautossa yhdistivät myös sopivasti omaa osaamistani, esteet- töntä tanssia, sosionomin koulutuksen ja kädentaidollisen osaamiseni luonte- vaksi kokonaisuudeksi.

Lisäksi tunteet ja niiden käsittely nousivat jo melko alkuvaiheessa mukaan keskusteluun. Olimme pohtineet niiden merkitystä omassa elämässämme aktiivisesti ja kehittäneet keinoja niiden säätelyyn. Kokemuksiemme perusteella pidimmekin tunnetaitoja äärimmäisen tärkeinä ja ajankohtaisina teemoina onnistuneessa vuorovaikutuksessa. Niin koreografi ammattitanssija kuin sosionomikin toimivat vuorovaikutustyössä, joten tämä teema kiinnosti meitä molempia myös ammatillisesti. Lisäksi olimme huomanneet, että lasten ja nuorten puutteelliset tunnetaidot ovat olleet jo jonkin aikaa yhteiskunnassamme ja kasvatusalalla puheen aiheena. Saman on huomannut Anne-Mari Jääskinen, joka on kirjoittanut aiheesta kirjan *Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen* (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 5).

Tunteiden merkitys, niiden tunnistaminen ja hyväksyminen, mutta samalla ym- märrys siitä, että ne ovat meidän omiamme ja oikeita, tuntui meistä äärimmäisen tärkeältä tällaisen yhteisötaidetuokion vetäjinä. Niinpä halusimme käsitellä tuoki- oiden suunnittelun ja toteutuksen aikana vahvasti myös omia tunteitamme ja nii- den vaikutusta vuorovaikutukseemme. Jääskinen toteaa, että oman kokemuk- sensa perusteella hän voi sanoa, että tunnetaitojen parissa merkityksellisin on ohjaajan oma tunnematka ja siinä tehdyt oivallukset. Hän on sitä mieltä, että vain omien kipukohtien ja tuntematta jääneiden tunteiden kohtaamisen kautta voi koh- data toisen avoimesti ja tasavertaisesti tunteiden ja tarpeiden osalta. Kun on kä- sitellyt omia tunteitaan aktiivisesti, pystyy ohjaaja olemaan kohtaamisessa oppi- massa ja ihmettelemässä yhdessä osallistujien kanssa meissä olevia ja alati muuttuvia tunteita, niiden kautta syntyviä haasteita, kohtaamisen vaikeutta ja niistä selviämistä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 6.)

Ajatus pienryhmätyöskentelystä tuli myös luontevasti mukaan suunnitteluun. Pohdimme sitä, miten nykyään ryhmäkoot ovat kovin suuria ja oikealle läsnäololle sekä kohtaamiselle jää usein liian vähän aikaa tai pahimmillaan sitä ei tapahdu ollenkaan. Niinpä pidimme tärkeänä sitä, että voimme tarjota yhteisötaidetuokioon osallistuville aidon kokemuksen kuulluksi tulemisesta ja läsnäolevasta kohtaamisesta. Tämän ajatuksen pohjalta muotoutui ajatus siitä, että tuokioon osallistuisi kerrallaan 2-3 henkilöä. Lisäksi kirjastoauto on tilana melko pieni, joten sekin tuki pienryhmätyöskentelyn valintaa. Pienen ryhmän kanssa meitä olisi tilassa maksimissaan viisi liikkujaa, joka tuntui mahdolliselta määrältä. Myös se, että tuokion vetäjiä oli kaksi ja osallistujia kaksi tai kolme mahdollistaisi hyvin suunnitelmamme siitä, että pystyisimme tekemään päätökset tuokion kulusta oikeasti yhdessä siinä hetkessä ennalta määräämättömästi sekä kuunnellen että aistien osallistujien ja työparin tarpeita ja toiveita.

Nimi Onnelin ihmeellinen maailma syntyi suunnittelutyön alkuvaiheessa. Tiedostimme, että nimen valinta on yksi tärkeä osa suunnittelutyötä. Nimen pitäisi kuvata projektia ja sen luonnetta, joten nimen päättäminen ei ollut mitenkään helppoa. Yksi lähtökohta nimelle oli, että se kuvaa omalta osaltaan Onneli kirjastoautoa, joka on sisustettu ja maalattu satumaiseksi. Olimme molemmat ihastuneet Onneli kirjastoautoon paikkana ja halusimme, että nimi kuvaa jollakin tavalla sen tunnelmaa. (kuva 2.) Kirjastoauton nimi Onneli kuvaa mielestämme onnea, eli yhtä tunnetta. Sana ihmeellinen kertoo yhteisötaidetuokion ajatuksesta, että kirjastoautossa voi tapahtua mitä vain. Maailman ajattelimme kertovan puolestaan siitä, että luomme vuorovaikutuksessa toisiimme aina uuden muuttuvan maailman ympärillemme. Nimi oli mielestämme myös kiinnostava ja satumainen. Se kertoi jollakin tavalla mahdollisuudesta tarinoihin, jotka myös liittyivät oleellisesti yhteisötaidetuokioomme.

Kuva 2. Halusimme yhteisötaideprojektimme nimen kuvaavan jollain tavalla satumaista Onneli -kirjastoautoa.

Projektimme aikana halusimme myös pohtia taiteen roolia ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja hyvinvoinnissa. Se on puhuttanut taidepiirejä jo pitkään, mutta viime aikoina aiheen pohtiminen on yhä enemmän laajentunut myös sosiaalialalle. Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO on nostanut esiin taidekasvatuksen merkityksen nykypäivän sosiaalisten ja kulttuuristen haasteiden ratkaisussa. Nykyään suositellaan taidekasvatuksen periaatteita ja käytäntöjä elinikäisen oppimisen yhtenä muotona. Ajatellaan, että oppimista tapahtuu sekä taiteessa ja taidetta varten että taiteen kautta. Taiteen monialaiset ja-kulttuuriset näkökulmat edistävät identiteetin rakentumista, kulttuurienvälisyyttä, hyvää kansalaisuutta ja rauhankasvatusta, jotka voidaan nähdä kestäväen tulevaisuuden edellytyksinä. (Anttila ym. 2016.)

Koska halusin tehdä projektistamme myös opinnäytetyöni, oli tärkeää miettiä, miten keräisimme palautetta tuokioon osallistuneilta. Lähdin ottamaan selvää, millaisilla erilaisilla tavoilla palautetta on kerätty vastaavanlaisista projekteista. Halusin löytää tavan, joka mahdollistaisi tuokiosta heränneiden tunteiden ja kokemusten keräämisen mahdollisimman hyvin ilman kirjoittamista, koska se oli kohderyhmällemme vaikeaa. Perehdyin visuaaliseen tutkimukseen, jossa piirustuksia on käytetty erityisesti lapsia tutkittaessa, näin heidän kokemuksensa voidaan

kerätä ilman sanallistamista. Piirrookset ovatkin yksi tapa kerätä tietoa erityisesti lasten ja nuorten tunteista ja ne sopivat aineistonkeruun menetelmäksi tilanteessa, jossa omia mielikuvia, tuntemuksia tai mielipiteitä voi olla muuten hankala ilmaista. Lasten piirustusten ajatellaan olevan porttina heidän kokemuksiinsa ja käsityksiinsä lähes universaalisti. Visuaalisessa tutkimuksessa onkin vakiintunut yhdeksi tavaksi käyttää piirrosten analysointia yhtenä menetelmänä. (Mustola ym. 2017, 77.)

Päädyimme käyttämään palautteen keruussa piirustusta. Näin pystyimme keräämään sitä tuokiosta ilman kirjoittamista. Suunnittelin tunnepiirustusohjan käyttäen apuna erilaisia jo aikaisemmin käytettyjä malleja, joista usein käytettiin myös nimitystä tunnekartta. (liite 1) Käytän kuitenkin nimeä tunnepiirros, koska se kuvaa mielestäni paremmin meidän ideaamme. Kokeilimme itse tunnepiirroksen toimivuutta ennen tuokioita ja meistä tuntui, että piirros voisi toimia. Emme olleet varmoja toimiiko tunnepiirros kaikilla, koska piirroksen tekeminen vaati keskittymistä. Uskoimme kuitenkin, että saisimme tällä palautteen keräämismenetelmällä hyvin haluamaamme tietoa tunteista ja mielikuvista, joita tuokio herätti osallistujissa. Lisäsimme lomakkeeseen fiilis -sanon ja tunnejanan, jotka olivat yksinkertaisia ja helpompia tehdä. Näin varmistimme, että saisimme palautetta myös niiltä, joille tunnepiirros olisi liian vaativa. Suunnittelimme myös, että tekisimme tunnepiirrookset yhteisen lopetuksen yhteydessä, jolloin voisimme olla osallistujien apuna palautteenkeruutilanteessa.

3.2 Tavoitteiden asettaminen

Pohtiessamme lisää tuokioita, kirkastui ajatus siitä, että asettamiemme tavoitteiden ei tarvitse tai kannata olla suuren suuria tai yhteiskunnallisesti merkittäviä, vaikka olimmekin käyneet paljon keskusteluja yhteiskunnallisista teemoista suunnittelun aikana. Halusimme keskittyä ennen kaikkea merkityksellisten kokemusten luomiseen osallistujille ja työparille sekä antaa kaikille osallistujille läsnäolon, aidon kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen.

Anne Heikkilä pohtii artikkelissaan *Taidetta taiteen vai hyvinvoinnin vuoksi?* sitä, miten tutkimusten ja kokemusten perusteella voidaan sanoa, että yksilön hyvinvointia edistää jo yksilön osallistuminen taiteelliseen aktiviteettiin, jolloin yksilö

tuntee voimaantumista. Hän toteaa, että interventiotutkimusten lisäksi on tehty paljon taidetta ja terveyttä yhdistäviä yhteisöprojekteja, joiden tulokset mitataan yksilöiden kokemuksina, ei niinkään tilastollisilla merkityksillä. (Heikkilä 2016.) Koimme itsekkin jo suunnitteluvaiheessa, että tuokioiden merkitystä tultaisiin mitatamaan pääsääntöisesti kokemuksina, niin osallistujien, yhteistyötahojen kuin ohjaajienkin näkökulmasta tarkasteltuna.

Asettamamme tavoitteet voidaan jakaa kahdeksaan pääosaan:

- Merkityksellisten kokemusten mahdollistaminen
- Uuden ohjaustavan luominen
- Sosiaali- ja taidealan yhteistyömahdollisuuksien pohtiminen
- Tunteiden käsittelyn mahdollistaminen ja niiden tietoinen kehittäminen
- Luovan liikkeen kokeilu
- Kirjastoauton ja kirjaston mahdollisuuksien hyödyntäminen
- Koskettelukirjojen käytön laajentaminen
- Sadutus -menetelmän kokeilu

Työryhmän yhdeksi tärkeimmäksi tavoitteeksi asetimme itsemme haastamisen ohjaajina. Halusimme pystyä luomaan itsellemme uudenlaisen ohjaustavan, jossa ei ole ennalta määrättyä kulkua ja jossa pystyisimme olemaan niin hyvin läsnä, että todella kuulisimme tuokioon osallistuvien tarpeet ja toiveet. Tähän tavoitteeseen liittyi vahvasti oma ammatillinen kehittyisemme ohjaajina ja vuorovaikutustilanteissa. Halusimme myös, että ohjaustapa mahdollistaisi monenlaisien osallistujien ja ohjaajien mukanaolon, ja että tuokioita voisi toteuttaa erilaisissa ympäristöissä ja ne voisivat toimia tukena monenlaisessa toiminnassa.

Koska halusimme, että tuokiot käyvät oikeasti monenlaisille osallistujille meidän tuli huomioida ohjaustavan suunnittelussa osallistujien mahdollisia erityispiirteitä kuten aistien yli- tai aliherkkyys, joka voi haitata ihmisen kykyä toimia vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Vuorovaikutuksessa aistiyliherkkä voi esimerkiksi kokea ystävällisen kosketuksen puristavana tuntemuksena tai puheen vih-

lovana äänenä. Seurauksena voi olla fyysisen kosketuksen vältteleminen tai kontaktista vetäytyminen. Aistialherkkä ei vastaavasti saa riittävästi aistiärsytystä, jonka vuoksi joutuu itse hakemaan voimakkaita aistikokemuksia pitääkseen yllä aktiivisuuttaan ja sopivaa vireystilaa. Vuorovaikutustilanteissa aistialherkkä saattaa hakeutua niin läheiseen kontaktiin, että toinen kokee sen häiritsevänsä. (Burakoff 2015.)

Sosiaali- ja taidealan yhteistyömahdollisuuksien pohtiminen ja toteutuminen projektissamme oli myös työparin yksi selkeä tavoite. Työpari oli jo aikaisemmin toiminut yhteistyössä terveys- ja sosiaalialan kanssa erilaisissa projekteissa esimerkiksi ikäihmisten palvelutaloissa ja vammaisten asumisyksiköissä sekä integroitujen tanssiteosten parissa. Kuitenkin enemmän niin, että taidetta vietiin noihin paikkoihin eikä mukana tekemässä ollut sosiaalialan ammattilaisia. Yhteistyö ei siis sinällään ollut uusi asia, mutta työpari halusi kehittää yhteistyön muotoja mahdollisimman tasavertaiseen suuntaan ja pohtia, olisiko taiteilijan ja sosionomin mahdollista olla tasavertaisia toimijoita taideprojektissa. Oli kiinnostavaa miettiä, miten kummankin erityisosaaminen tukisi asettamiemme tavoitteiden saavuttamista.

Kirsti Rinta-Panttila toteaaakin artikkelissaan *Kokemus arvokkuudesta*, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten rinnalla työskentelee joukko taiteilijoita, jotka haluavat tehdä tätä työtä omasta näkökulmastaan käsin. He haluavat kohdata ihmisiä omalla tavallaan. Hän pohtii, että nämä kohtaamiset vievät taiteen ja luovuuden poluille kokijan ja tekijän rooliin. Hänen mukaansa taiteilijat ovatkin tavoittaneet jotakin ennakoimatonta ja odottamatonta kokijana, etsijänä ja ihmisenä. Kokemukset voivat olla suuria tai pieniä, mutta merkityksellisiä. (Rinta-Panttila, 2007, 48-49.) Mielestäni juuri tämä taiteilijoiden tapa katsella maailmaa mahdollisimman ennakoimattomasti sekä etsiä ja kokea asioita antaisi arvokkaan ja käyttökelpoisen näkökulman myös sosiaalialan ammattilaiselle vuorovaikutustyössään. Tällaisella ajattelulla voisimme päästä tavoitteeseen, jossa asiakas nähdään arvokkaana oman elämänsä asiantuntijana ja aktiivisena toimijana.

Yksi tuokioiden tavoitteista oli myös antaa mahdollisuus käsitellä turvallisessa ympäristössä liikkeen, taiteen, luovan kirjoittamisen ja tarinoiden keinoin omia tunteita. Halusimme, että tuokiomme aikana kaikki tunteet olisivat sallittuja ja osallistujille sekä meille ohjaajina jäisi vahva kokemus siitä, että ne olivat juuri oikeita ja arvokkaita. Jääskinen ja Pelliccioni muistuttavat, että myötätuntoinen vuorovaikutus on olemassa aidossa läsnäolossa. Läsnäolossa puolestaan on tärkeintä, miten välitämme sitä sanattomasti. Läsnäoloa ei voi teeskennellä vaan siinä tärkeintä on, miten välitämme olemuksessamme läsnäoloa, hyväksymistä, turvaa ja välittämistä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 132.) Niinpä asetimme yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksemme, että pystyisimme käsittelemään omia tunteitamme tietoisesti koko projektin ajan, niin että myötätuntoinen läsnäolo ohjaajina mahdollistuisi yhteisötaidetuokiossamme.

Yksi yhteisötanssin ydin, spontaanin luovan liikkeen kokeilu ja löytäminen yhdessä toisten kanssa nousi myös yhdeksi tavoitteistamme. Luova liikkuminen on monelle vierasta ja saattaa aiheuttaa aluksi paljon epämiellyttäviä tunteita. Koska hyväksyvä läsnäolo on hyvin pitkälti kehollista, toimii luova liikkuminen hyvänä apukeinona läsnäolon saavuttamisessa. Luovaan liikkeeseen perehtyneinä ja sitä harrastaneina tiesimme, että sillä on meille paljon annettavaa ja kehossa on monesti lukkiutuneena paljon tietoa ja tiedostamattomia tunteita. Halusimme luoda mahdollisuuden päästä kokeilemaan luovaa liikettä pienryhmässä, ilman isommassa ryhmässä olevaa painetta toimia muiden haluamalla tavalla ja liian suurta nolouden tunnetta, joka nousee usein pintaan isossa ryhmässä.

Kun mietitään luovaa liikettä, voidaan puhua myös kehontietoisuudesta. Kun keholliset aistimukset ja tunteet tuodaan tietoisuuteen, ne muuttuvat tajunnan sisällöksi eli tiedoksi. Ajattelutavassa keskeistä on kehollinen läsnäolo, joka tarkoittaa huomion suuntaamista omaan kehoon, kehollisiin tunteisiin, niissä tapahtuviin muutoksiin ja kehollisista kokemuksista nouseviin merkityksiin. Jotta kehontietoisuus mahdollistuisi, kehon kuuntelu asettuu avainasemaan. (Anttila 2013, 33.) Tuokioidemme tavoite luovan liikkeen mahdollistamisessa liittyy vahvasti myös kehontietoisuuteen. Halusimme mahdollistaa tuokioiden aikana työparin ja osallistujien kehontietoisuuden heräämisen. Uskon myös, että sosionomin ammatissa oman kehon viestien kuuleminen syventää ammattitaitoa entisestään, vaikka työtä tehdään paljon aivoilla, ei kehontietoa kannattaisi unohtaa.

Työpari asetti yhdeksi tavoitteekseen tutkia kirjaston ja kirjastoauton mahdollisuuksia, joten otimme mukaan vahvasti elementtejä kirjoista ja tarinoista sekä käytimme projektissa kirjaston kokoelmia ja kirjoja hyödyksemme. Onneli kirjastoauto (kuva 3) on hankittu Oulun kaupunginkirjastoon 2012 ja sen palvelut on suunnattu päivähoitossa oleville lapsille, ikääntyneille ja erityisryhmille. Pituudeltaan Onneli on 1,5 metriä tavallista kirjastoautoa lyhyempi, ja siihen mahtuu noin 2 000 kirjaa. Mukana on myös äänikirjoja ja lastenmusiikkia. Onnelin kuvituksen on suunnitellut kuvittaja ja graafikko Lea Virolainen. (Oulu kaupungin kirjasto 2018.) Koska kirjastoauto liikkuu helposti paikasta toiseen, halusimme tarjota tuotiot sellaiselle asiakasryhmälle, joka ei joko matkan pituuden tai jonkin muun takia pääse helposti osallistumaan kaupungin erilaisiin tapahtumiin. Mielestäni kirjastoauto ja kirjasto voidaan ajatella olevan kaikkien suomalaisten yhteinen oma ympäristö, koska kirjastoa käyttää Suomessa useimmat ja niiden palvelut kuuluvat kaikille.

Kuva 3. Kirjastoauto paikkana oli kiinnostava ja halusimmekin käyttää sen mahdollisuuksia hyödyksemme suunnittelussa.

Tutustuimme kirjaston aineistoihin ja innostuimme molemmat koskettelukirjoista, joiden innoittamina päätimme valmistaa itse jonkinlaisia aistikirjoja (kuva 4), jotka toimisivat yhteisötaidetuokiossamme tunteiden käsittelyn ja tarinoiden luomisen apuna liikkeen ja luovan kirjoittamisen lisäksi. Halusimme tutkia koskettelukirjojen käyttömahdollisuuksia muussakin, kuin aistivammaisten lasten kirjoina. Suomessa kirjastojen lisäksi koskettelukirjoja lainaa Celia, jonka palvelut on tarkoitettu kaikille, joille painetun tekstin lukeminen on vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi hankalaa. Koskettelukirjat ovat värikkäitä, erilaisista materiaaleista valmistettuja, tunnusteltavia kuvakirjoja, joiden avulla voi harjoittaa esimerkiksi hienomotorisia taitoja. (Celia 2018.) Ajattelimme, että koskettelukirjoista voisi tehdä eräänlaisen muunnelman, aistikirjan (kuva 4), jolloin niissä olisi mukana koskettelyn lisäksi ääniä ja tuoksujia. Tällaisia kirjoja olisi mielenkiintoista käyttää mielikuvituksen ja tanssillisen liikkeen herättelyn apuna ja ne toimisivat myös esimerkiksi aistivammaisilla tai motorisesti heikoilla osallistujilla.

Kuva 4. Yhteisötaidetuokioissa oli mukana työparin itse valmistamia erilaisin materiaalein päällystettyjä aistikirjoja, joiden sisällä oli kosketeltavaa, tuoksuteltavaa tai kuunneltavaa materiaalia.

Suunnittelun aikana työpari törmäsi sadutus-menetelmään, joka vaikutti mielenkiintoiselta ja käyttökelpoiselta. Koska olimme ideoineet, että tuokioiden aikana syntyisi aina uusi tarina, halusimme kokeilla kirjoittaa tuokioiden kokemuksista osallistujien kanssa pienen tarinan sadutus-menetelmää käyttäen. Sadutus on kaiken ikäisten kuulluksi tulemistä ja osallisuutta korostava menetelmä, joka antaa osallistujille läheisyyden ja turvallisuuden tunteen tässä ja nyt. Se kutsuu puhumaan ja kohtaamaan. Sadutuksessa uusi tarina syntyy kertojan ja saduttajan välille. Sadutus on narratiivinen menetelmä, joka sopii kenelle vaan iästä ja kulttuurista riippumatta. Sadutus poikkeaa hieman sadunkerronnasta. Siinä kertojan tai ryhmän kertoessa saduttaja kirjaa tarinan sellaisenaan ja lukee sen kertojalle tai kertojille, jotta nämä voivat tehdä tarinaan vielä korjauksia, mikäli haluavat. Sadutuksessa huomionarvoista on, että kertojat kohdataan aidosti, ilman arviointia. Sadutus mahdollistaa niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin osallisuuden ja ehkäisee syrjäytymistä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

3.3 Toteutuksen suunnittelu

Toteutuksen suunnittelussa otettiin huomioon neljä pääkohtaa

- Aikataulu
- Kohteen ja kohderyhmän valinta
- Taloudelliset resurssit
- Muut käytössä olevat resurssit

Projektimme aikataulua määrittivät yhteistyötahojemme aikataulut. Olimme sopineet yhteistyöstä Oulun kaupungin kirjaston, Esteetön Ry:n ja Kirjavaa kulttuuria -tapahtuman kanssa, niinpä tuokioiden ajankohta määräytyi tapahtuman aikataulun mukaan. Tapahtumakokonaisuus järjestettiin 1.12.-31.12.2016. Kirjavaa kulttuuria tuo eri ryhmien taide- ja kulttuuritoimintaan liittyviä tapahtumia sekä näyttelyitä eri puolille Oulua kerran vuodessa. Tapahtumakokonaisuutta on järjestetty Oulussa vuodesta 2013 lähtien.

Neljäs Kirjavaa kulttuuria -kokonaisuus vuonna 2016 oli erilaisuuden juhlaa. Tapahtuman teoksissa nostettiin esille erityisesti vähemmistöryhmien tekemää taidetä. Vuoden 2016 keskeisinä teemoina olivat kasvun ja kasvamisen lisäksi maahanmuuttajat sekä turvapaikanhakijat. (Kulttuuritalo Valve 2016) Kirjavaa kulttuuria -tapahtumakokonaisuuden tarkoituksena on olla kaikille ja kaikenikäisille avoin sekä korostaa positiivisen asenne – ja kulttuurikasvatuksen ja suvaitsevaisuuden näkökulmia. Tapahtuma haluaa muistuttaa omalta osaltaan taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja nostaa esiin jokaisen yhtäläisen oikeuden taiteen tekemiseen ja kokemiseen. (Kulttuuritalo Valve 2017.)

Saatu apuraha antoi meille myös melko tiukat raamit siitä, miten paljon tuokioita voimme tämän projektin aikana tehdä. Koska toinen työparista oli apurahatyöskentelyllä itsensä elättävä taiteilija, emme voineet laajentaa työskentelyä kovin paljoa vapaaehtois pohjalta tehtäväksi vaan pyrimme siihen, että työmäärä kulkisi käsikädessä saadun apurahan kanssa. Kun pohdimme, miten paljon voimme apurahalla tehdä, päädyimme valitsemaan kaksi koulua, jossa viettäisimme koko päivän kirjastoautossa tehden pienryhmille suunnattuja yhteisötaidetuokioita. Lisäksi projektiin kuuluisi työryhmän omaa tanssiharjoittelua noin viisi neljän tunnin pätkää, suunnittelukokouksia tarpeen mukaan ja ainakin kolme aistikirjojen valmistustyöpajaa. Halusimme, että projektissa olisi varattu tarpeeksi aikaa juuri suunnittelulle ja ideoiden kokeiluille, jotta voisimme olla ohjaajina riittävän valmiita ennalta tiukasti suunnittele mattomien tuokioiden ohjaamiseen onnistuneesti.

Apurahahakemuksessa olimme hakeneet rahaa erityiskouluilla tapahtuviin vierailuihin, mutta kohderyhmää pohtiessamme huomasimme, että erityisiä ryhmiä löytyy muistakin kouluista. Lisäksi otimme mukaan Kirjavaa kulttuuria -tapahtumakokonaisuuden teeman maahanmuuttajat. Päädyimme valitsemaan vierailukohteiksemme yhden erityiskoulun ryhmän ja toiseksi maahanmuuttajien valmistavan perusopetuksen ryhmän. Teimme työparin välillä työnjaon niin, että Henna-Maria hoitaisi kaiken yhteydenpidon toisen ja Minna puolestaan toisen kanssa. Tässä yhteydessä teimme projektista myös mainoksen, joka lähetettiin yhteistyön varmistuttua kouluille kertomaan siitä, mitä tulisimme tekemään (liite 1).

Projektin resursseihin kuului isona osana kirjastoauton ja sen kuljettajan käyttö-oikeus yhteisötaidetuokiopäivien aikana. Myös kirjaston aineisto oli kokonaisuudessaan käytössämme ja saimme lainata muun muassa näyttämökirjoja, jotka eivät muutoin ole yleisön lainattavissa. Lisäksi yhteistyö kirjaston ja Kirjavaa kulttuuria tapahtumakokonaisuuden kanssa mahdollisti yhteistyön tiedotuksessa ja mainonnassa. Varasimme osaan työparin harjoitteluun kulttuuritalo Valveen tanssialia ja osan tapaamisista pidimme kahviloissa tai kotonamme, jotta saimme pidettyä tilanvuokrauskulut minimissä. Saatu apuraha mahdollisti kuitenkin tanssialin vuokrauksen ja pienten materiaalihankintojen tekemisen aistikirjoja ja asuja varten.

4 YHTEISÖTAIDeprojektin toteutus

Onnelin ihmeellinen maailma tarinalliset ja tanssilliset yhteisötaidetuokiot kirjastoautossa toteutettiin Valtteri Tervaväylän Merikartanon yksikön tusinatiimin ja Maikkulan koulun maahanmuuttajien valmistavan perusopetuksen ryhmien luona kirjastoautossa helmikuussa 2017 ennalta suunnitellusta toteutusaikataulusta poiketen työparin sairastumisen takia. Vaikka tuokioiden toteutusaikataulua piti siirtää melko paljon kirjastoauton lukkoon lyötyjen aikataulujen vuoksi, löysimme niille onneksi uudet kaikille sopivat ajankohdat. Tuokiot toteutettiin 2-4 henkilön pienryhmille kahden päivän aikana (Taulukko 1). Projektin aikana yhteisötaidetuokioihin osallistui yhteensä 27 henkilöä.

Taulukko 1. Yhteisötaidetuokioiden toteutunut aikataulu ja osallistujamäärät Tervaväylän ja Maikkulan koululuilla.

14. 2. 2017 Tervaväylän koulun yhteisötaidetuokiot	15.2.2017 Maikkulan koulun yhteisötaidetuokiot
• 8:30 <i>yhteinen aloitus</i> • 9:45 2 osallistujaa • 10:20 3 osallistujaa • 10:45 3 osallistujaa • 11:15 <i>lounastauko</i> • 11:50 3 osallistujaa • 12:20 3 osallistujaa • 12:35 4 osallistujaa • 13:00 <i>yhteinen lopetus</i> yhteensä 18 osallistujaa	• 9.25 <i>yhteinen aloitus</i> • 10.15 2 osallistujaa • 10.50 2 osallistujaa • 11.15 2 osallistujaa • 12.15 <i>lounastauko</i> • 12.30 3 osallistujaa • 13.00 <i>yhteinen lopetus</i> yhteensä 9 osallistujaa

Projekti toteutettiin yhteistyössä Oulun kaupungin kirjaston kanssa Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuella. Vierailut olivat osa Kirjavaa kulttuuria tapahtumaa sekä osa Esteetön ry:n 5-vuotisjuhlavuotta. Tuokiot ohjasivat työpari: tanssitaiteilija ja artemi AMK, sosionomiopiskelija ja mukana oli koko päivän myös kirjastoauton kuljettaja eli osallistujien lisäksi tuokioissa oli läsnä kolme henkilöä. Enimmillään kirjastoautossa oli tuokioiden aikana seitse-

män ja vähimmillään viisi henkilöä. Tuokiot olivat suunnattu pienryhmille, jolla ha-
luttiin mahdollistaa osallistujien läsnä oleva kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen.
Jokainen tuokio kesti noin 15-25 minuuttia.

4.1 Työskentely kouluilla

Kaikki päivien yhteisötaidetuokiot muodostuivat hyvin erilaisiksi, osa osallistujista
innostui ja osa ei, joten ainakin tuokiot herättivät innostumisen ja tylsistymisen
tunteita. Aloitan työskentelyn kuvauksen avaamalla yhteisötaidetuokiopäivien
suunnitellun ja toteutuneen rakenteen kouluilla ja jatkan siitä päivien esittelyyn ja
yksittäisten tuokioiden kuvauksiin. Kerron ensin työskentelyn yhteisistä elemen-
teistä kouluilla, jonka jälkeen koostan molempien päivien kulun vielä erikseen,
jotta muodostuisi kuva siitä, minkälaisiin asioihin törmäsimme päivien ja tuokioi-
den aikana. Nostan esille joitakin mielestäni erityisen merkityksellisiä ja opetta-
vaisia yhteisötaidetuokioita molemmilta vierailupäiviltä, joiden avulla hahmottuu
yksittäisen tuokion luonne ja opettavaisuus työparille.

Yhteisötaidetuokiot toteutettiin ja toteutuivat kouluilla ennalta tehtyjen aikataulu-
suunnitelmien mukaisesti (taulukko 1). Aloitimme molempina päivinä Onnelin ih-
meellinen maailma -aamut yhteisellä hetkellä luokassa, jossa kerroimme, keitä
olemme, mikä on aikataulu ja mitä tulemme päivän aikana tekemään. Kerroimme
osallistujille, että menemme kaikki vuorollaan pareittain tai kolmen hengen ryh-
missä kirjastoautoon, jossa liikumme yhdessä. Emme kuitenkaan tarkkaan tiedä,
mitä Onnelin ihmeellisessä maailmassa tapahtuu. Kävimme läpi myös joitakin
yhteisiä sääntöjä, joita oli noudatettava liittyen osallistujien turvallisuuteen ja kir-
jastoautoon. Esimerkiksi, että kirjastoautossa otamme kengät pois ja oven pie-
lestä löytyy villasukkia, joita voi halutessaan käyttää ja jompikumpi ohjaajista ha-
kee aina uuden ryhmän luokasta autoon, jonne kuljetaan yhdessä.

Seuraavaksi esitimme osallistujille runotanssin luokassa, jonka jälkeen ensim-
mäinen ryhmä lähti mukaamme kirjastoautoon. Luova kirjoitus ja kirjastoauton
kirjat tuokioiden suunnittelussa saivat meidät innostumaan sanojen ja liikkeen yh-
distämisestä. Niinpä harjoittelun aikana syntyi työparin luovien kirjoitusten poh-
jalta runo ja tanssi siihen. Tanssi toimi sopivana kiinnostuksen herättäjänä ja roh-
kaisijana sille, että tänään ei tarvitse ottaa omaa liikettään niin vakavasti. Monet

osallistujat naureskelivat aluksi vähän noloina esityksellemme. Ehkäpä se oli jotakin, mitä he eivät osanneet odottaa. Toiset puolestaan seurasivat kiinnostuneina ja tarkkaavaisina esitystä ja jopa kommentoivat sitä sen aikana.

Runo ja tanssi kertovat erilaisista tunteista ja asioista, jotka ovat niiden takana. Palaute esityksestä oli pääsääntöisesti positiivista. Keskustelimme kevyesti siitä ja sen herättämistä tunteista heti esityksen jälkeen yhdessä. Näin kaikilla oli mahdollisuus jakaa halutessaan kokemuksensa esityksestä muille. Uskon, että esitys johdatti sopivasti osallistujat luovaan liikkeeseen ja teemoihin, joita käsitelimme myös yhteisötaidetuokioissa. Useampi kertoi siitä, miten esitys heidän mielestään ei ollut tanssia. Tähän kokemukseen vaikutti ehkäpä osaltaan, että esityksestä puuttui musiikki ja sen korvasi runo sekä se, että tanssi oli luovaa tanssia, joka eroaa perinteisestä tanssista, eikä se ole monellekaan tuttua.

”Jotta syntyisi jotain innostavaa, tylsyyden täytyy antaa kömpiä kolostaan. Hiipiä hitaasti, antaa valloittaa koko pää, koko keho varpaita myöten.

Mihin laitoin mielikuvitusystäväni?

Innostun, kun saan tanssia, janssia ja panssia, mielikuvitusmarssia. Innostuessani rakentelen ideoiden verkkoja. Ehdottelen mahdottomia. Joskus mahdoton muuttuu mahdolliseksi ja silloinhan sitä vasta innostuukin.

Hullutellaan, otetaan auringon säteestä kiinni ja taivaan halki lennetään. Kaipaus on sinistä ja violettiä. Kaipaus ei ole nykyhetki, se ei ole totta. Sitä kaipaa joko mennyttä tai tulevaa, ei koskaan juuri nyt.

Voi kaivata kotiin tai ystävää, hyväksyntää tai turvaa.

Pimeys ja valo, sulo ja rujo, vastaparit säilyttävät tasapainon, kuppi ei läiky. Mehua on hyvä juoda isosta mukista, mummoni valitsi pienen.

Kääntyy nauruun suu ja iloa varpaat. Minä tässä vain juuri näin kaikki oikein päin.

Olisihan se liian raskasta pelätä koko ajan.”

(Työparin luovien kirjoitusten pohjalta syntynyt runo)

Kirjastoautossa ohjeistimme vielä tulijat tarkemmin siihen, mitä tapahtuu. Kävimme yhteisen esittelykierroksen, jossa kerroimme jokainen nimemme ja miltä minusta juuri nyt tuntuu. Sovimme, että täällä Onnelin ihmeellisessä maailmassa jokainen liike on oikein, eikä mihinkään ole pakko osallistua. Aina voi siirtyä seuraamaan sivusta ja liittyä mukaan tekemään sitten kun on itse valmis. Jos joku ei tunnu hyvältä, siitä saa ja pitää kertoa. Ohjeistimme myös, että kirjastoauton kirjoja pitää kunnioittaa ja käsitellä varovasti, ennen kaikkea mukana olevien näyttämökirjojen vuoksi. Koska näyttämökirjat ovat herkkiä rikkoontumaan, eivätkä ne ole kirjaston lainattavien kokoelmien joukossa, halusimme varmistaa, että ne myös pysyvät käytössämme ehjinä.

Halusimme luoda alusta lähtien ohjaajien ja osallistujien tasavertaisuutta korostavan ilmapiirin, niinpä pyrimme ottamaan huomioon jo ohjeistusvaiheessa osallistujien valinnanvapauden ja omien päätösten kunnioittamisen, joten kiinnitimme erityistä huomiota sanavalintoihimme. Myös tieteellisesti on osoitettu motivaatio-psykologian tutkimuksessa, että autonomiaa tukeva sosiaalinen ilmapiiri on hyödyllistä ihmisen motivaatiolle, hyvinvoinnille ja suoritukselle. Autonomiaa tukeva sosiaalinen ilmapiiri tarkoittaa ilmapiiriä, jossa jokainen voi kokea jonkinasteista valinnanvapautta ja jossa käytetään mahdollisimman vähän toista yksilöä kontrolloivaa puhetapaa. Vastakohtana tälle voidaan nähdä kontrolloiva sosiaalinen ilmapiiri. Siinä yksilöä painostetaan tai houkutellaan ajattelemaan, tuntemaan tai käyttäytymään tietyllä tavalla. (Salmela-Aro & Nurmi 2017, 60.)

Käytimme kaikissa tuokioissa liikkeen herättelyn ja rentoutumisen apuna itsevalmistamiamme aistikirjoja, näyttämökirjoja (kuva 5) ja musiikkia. Soitimme pienestä musiikkikuutiosta etukäteen tekemäämme soittolistaa tuokioiden aikana. Kuutio kulki mukanamme, välillä soiden, välillä mykistyen. Se löytyi milloin taskusta, milloin tyynyn alta ja toimi mielestäni erinomaisena vähän erilaisena kaiuttimena tuokioissamme. Kuution muotoinen kaiutin oli niin pieni, että se mahtui hyvin käteen, joten sitä pystyi helposti liikuttelemaan tanssin mukana tai antamaan osallistujille kuljetettavaksi. Näyttämökirjat toimivat itse valmistamiemme aistikirjojen lisäksi innoittajina liikkeeseen. Olimme käyttäneet näyttämökirjoja ja aistikirjoja myös työparin omassa tanssiharjoittelussa ja luovan kirjoittamisen välineenä.

kuva 5. Työpari Minna Lassila ja Henna Hanhineva kirjastoauto Onnelin edessä, sekä näyttämökirjoja aukaistuina. Nämä upeat kirjat toimivat mielikuvituksen heittäjäinä työparin omassa tanssiharjoittelussa ja yhteisötaidetuokioiden aikana.

Huolehdimme tuokioiden aikana myös siitä, että mukana pysyvät tunteet ja niiden käsittely luovien menetelmien keinoin kanssakäymisessä toisten kanssa. Esimerkiksi saatoimme tarkastella jonkun näyttämökirjan aukeamaa ja pohtia, mitä tunteita aukeamalla näkyy ja sitten valita jonkun tunteen ja lähteä liikkumaan sen mukaan. Läsnäoleva vuorovaikutus ja tuokion aikana syntyneet tarinat (liite 2), jotka kirjoitimme ylös yhdessä tuokion lopussa sadutus -menetelmää käyttäen, antoivat osallistujille aidon kohtaamisen kokemuksen ilman arviointia. Alla olevassa tarinassa on näkyvillä myös tuokion aikana käsiteltyjä tunteita.

"Kuningas, yksi mies, sateenkaari ja enkeli. Näkyy paljon vaaleanpunaista. Iloisia. Hän on vihainen, toinen on haaveileva. Minä olen pehmeä. Minä asun kirjavassa linnassa. Kirjavan linnan yllä lentää lintuja. Humisee." (Yhden yhteisötaidetuokion aikana sadutus menetelmällä syntynyt tarina)

Päivän päätteeksi vietimme vielä yhteisen noin tunnin mittaisen lopetushetken luokassa, johon osallistuivat kaikki tuokioissa mukana olleet oppilaat ja henkilökunta. Juttelimme yhdessä tuokiosta ja kaikilla oli mahdollisuus jakaa päivän aikana syntyneitä kokemuksia yhdessä. Jaoimme myös omia kokemuksiamme ja onnistumisen hetkiä osallistujien kanssa. Yhteisen päätöshetken tarkoituksena oli myös koota palautetta tuokioihin osallistujilta fiilissanan, tunnejanan ja tunnepiirroksen avulla (Liite 1), jotta saisimme juttelun lisäksi kerättyä palautetta tuokioidemme herättämistä tunteista ja kokemuksista.

4.1.1 Vierailu Tervaväylän koululle

Ensimmäinen vierailupäivämme 14.2.2017 oli Valtteri Tervaväylän Merikartanon yksikön tusinatiimin luokse. Kouluun saavuttaessa meitä oli vastassa luokan opettaja ja hän opasti myös hyvän paikan kirjastoautolle. Kirjastoautoon tarvittiin sähköä, joten olimme miettineet yhdessä koulun ja kirjastoauton kuljettajan kanssa jo etukäteen hyvän paikan autolle. Opettaja kertoi ennen päivän alkua oppilaiden erityispiirteistä ja siitä, että monella on vaikeuksia hallita tunteitaan ja vihan purkaukset ovat mahdollisia. Sovimme, että opettaja katsoo aina tilanteen mukaan tulevatko lapset kirjastoautoon yksin vai laittaako hän tutun kouluavustajan mukaan, jotta mitään vaaratilanteita ei pääsisi syntymään. Työpari oli kohdannut monenlaista käyttäytymistä yhteisen historiansa aikana. Niinpä se luotti siihen, että pärjäisi yhdessä tunteenpurkausten kanssa, eivätkä oppilaiden erityispiirteet aiheuttaneet liiallista jännitystä tai stressiä tilanteeseen.

Valitsemamme teema tunteiden tunnistaminen ja käsittely tuntuikin olevan tälle ryhmälle erityisen sopiva heidän tunteiden säätelyn ongelmien vuoksi. Kokkonen avaa tunteiden säätelyä taitona ja näkee tunnetaitojen säätelyn yhtenä elämää tasapainottavana elementtinä. Aikuisen kannalta keskeiset tunnetaidot onkin tiivistetty yhteisen termin tunneäly alle. Tunneälyyn kuuluu muun muassa kyky havaita tunteita, kyky käyttää tunteitaan ajattelun apuna, kyky ymmärtää tunteita ja

kyky säädellä tunteita. Tutkijoiden mukaan tunteiden säätelyyn parhaalla mahdollisella tavalla tarvitaan kykyä tunnistaa ja kuvailla vallitsevaa tunnettaan ja ymmärtää viriävän tunteensa laukaisevia syitä. (Kokkonen 2017, 43-45.)

Yhteiseen aloitukseen luokassa piti valmistautua myös induktiosilmukan osalta, koska luokassa oli useita oppilaita, jotka tarvitsivat apua kuulemiseen. Induktiosilmukan käytössä tarvitaan aina mikroфонia, koska puheääni johdetaan induktiojärjestelmään langallisen tai langattoman mikrofonin kautta, ja induktiiviseen kuunteluun sopivissa vastaanottimissa oleva puhelinkelaosa ottaa vastaan magneettikentän äänisignaalin (Koivu 1999. 37). Niinpä tarvitsimme mikroфонia sekä luokassa, että joissakin tuokioissa kirjastoautossa. Pieni haaste oli se, että koululla oli langattomia mikkejä vain yksi. Yhteinen aloitus sujui kuitenkin suunnitellusti ja mukavan odottavan ja innostuneen ilmapiirin vallitessa. Kerroimme itses-
tämme ja esitimme runotanssin, jonka jälkeen ensimmäinen ryhmä lähti muk-
kaamme kirjastoautoon.

Ensimmäisessä tuokiossa osallistujat oikeastaan vain kulkivat ympäri kirjastoau-
toa ohjaajat perässään, eivätkä keskittyneet liikkeeseen tai tunteisiinsa yrityksis-
tämme huolimatta. Kirjastoauto oli niin jännittävä paikka, että heidän aikansa ku-
lui ryntäilemällä ympäri kirjastoautoa ja esittämällä taukoamatta kysymyksiä
meille. Ohjaajina emme saaneet tilannetta rauhoittumaan, ja tuokion jälkeen to-
tesimmekin, että nyt pitää keksiä, miten vastaavalta välttään jatkossa. Onneksi
meillä oli harjoittelun ansiosta suuri luotto siihen, että pystymme hoitamaan mo-
nenlaisia tilanteita, eikä ensimmäinen negatiivinen kokemus aiheuttanut lamaan-
tumista.

Vaikka olimmekin suunnitelleet, että tuokiot kulkevat osallistujien mielenkiinnon
ja valintojen mukaan, oli tarkoitus työskennellä keskittyneesti. Aloin miettiä rat-
kaisua ongelmaamme ja keksin puheen pois jättämisen. Ehdotinkin, että kokeili-
simme ohjeistaa seuraavia tuokioon tulijoita niin, että kokeilisimme haastaa it-
semme emmekä puhuisi koko tuokion aikana, vaan kommunikoisimme eleillä,
liikkeillä ja äänillä. Tekisimme siitä yhden yhteisen tavoitteen tuokioille. Puheen
pois jättäminen toimi yllättävän hyvin. Osallistujat innostuivat pääsääntöisesti

haasteesta ja pitivät puhumattomuutta mielenkiintoisena ja haastavana tehtävänä. Puheen pois jättäminen oli myös tasapainossa ajatuksemme kanssa, jossa tuokioiden piti soveltua kaikenlaisille osallistujille.

Loput tuokiot sujuivatkin hyvässä järjestyksessä ja hallinnan tunne säilyi myös ohjaajilla paljon paremmin. Puheen pois jättämisestä syntyi lisäksi onnistumisen kokemuksia osallistujille, koska olimme pärjänneet hyvin ilman puhetta. Vaikka joillekin puheen käytön rajoittaminen tuntui vaikealta, ehkä jopa epämukavalta, se toimi kuitenkin alun epämukavuuden jälkeen myös heillä. Se, että sallimme äänen käytön, oli hyvä, koska silloin pystyimme ilmaisemaan itseämme myös äänen avulla liikkeen lisäksi ja usein ääni toimi myös innoittajana liikkeeseen tai jännityksen poistoon.

Yksi erityisen onnistunut tuokio oli vähän vanhempien poikien kanssa. Pojat tulivat autoon ohjaajiensa kanssa, meitä oli tilassa siis yhteensä kuusi liikkujaa. Huomasimme heti, että poikia ujostutti ja nolotti koko tilanne aika paljon ja huomioimme sen toiminnassamme. Otin käyttöön todella hulluttelevan otteen ja työparini seurasi esimerkkiäni. En välittänyt siitä, että poikia nolotti vaan aloin äänтеле-mään, hohottelemaan, naureskelemaan sekä ilveilemään naamallani todella voimakkaasti. Kesti melko pitkään ennen kuin pojat olivat valmiita tunteidensa kanssa yhtymään leikkiin. Ohjaajat lähtivät kuitenkin nopeasti mukaan hassutte-luun ja se auttoi myös poikia pääsemään nolouden tunteen yli. Saimme aikaan aivan mahtavan kasvojen tanssin. Tuokiosta muodostui yksi päivän merkityksel-lisimmistä, koska saimme lähtökohtaisesti ujut ja arat pojat mukaan tuokioon to-teuttamaan itseään.

Tällaisessa tilanteessa, jossa osallistujat eivät lämpene nopeasti toimintaan on tärkeää maltaa pysyä itse valitsemallaan tiellä riittävän kauan, jotta osallistujat ennättävät päättää haluavatko kuitenkin tulla mukaan. Päivän aikana oli myös yksi tuokio, jossa osallistujat olivat passiivisia, jopa tylsistyneen oloisia, eivätkä innostuneet toimintaan. Silloin toimimme itse hätiköidysti ja kokeilimme hirveällä vauhdilla erilaisia vaihtoehtoja toiminnalle. Täällä on tällainen pallo, tässä tällai-nen kirja, liikutaan hitaasti, liikutaan nopeasti, ai ei toimi, no otetaan musiikki mu-kaan. Tässä tuokiossa osallistuminen jäi toteutumatta ja kokemus oli osallistujille kokonaisuudessaan tylsä, mikä ei myöskään ollut tarkoituksemme.

Toki opettaja kertoi meille päivän päätteeksi, että toinen tuokioon osallistuneista oppilaista on usein passiivinen, eikä innostu oikein mistään. Uskon kuitenkin, että meidän oma käytöksemme ei missään nimessä auttanut tilannetta kehittymään mielenkiintoisemmaksi vaan epävarmuutemme välittyi osallistujiin. Lisäksi uskon, että liian nopea tempo toiminnassa ei antanut aikaa päättää haluaako johonkin lähteä mukaan. Kyseinen tuokio oli lounastauon jälkeen, joten pohdimme myös sitä, että aloituksessa ja tauon jälkeen ohjaajien oman keskittymisen ja intensiteetin kokoon saaminen on tuokioiden onnistumisen kannalta äärimmäisen tärkeää. Niinpä meidän tulisi huomioida nämä ensimmäiset tuokiot erityisesti seuraavana päivänä.

4.1.2 Vierailu Maikkulan koululla

Maikkulan koulun ryhmä oli maahanmuuttajien esiopetusryhmä ja koska opiskelijoiden kielitaito oli vielä vähäistä, tarvittiin aloitukseen ja lopetukseen enemmän aikaa. Onneksi ryhmä oli pienempi kuin Tervaväylän koulussa ja meillä oli näin ollen käytettävissämme hyvin aikaa yhteiseen aloitukseen ja lopetukseen. Tässä ryhmässä oppilaiden yhteisenä erityispiirteenä oli siis heikko suomen kielen taito, joka piti huomioida erityisesti ohjeistuksessa. Olimme valmistautuneet selkokielen käyttöön ja miettineet etukäteen käyttämiämme hankalia termejä tarkoituksena keskustella näistä hankalista sanoista tarkemmin selkokielellä yhteistyössä ryhmän opettajan kanssa. Selkokielen käytön tavoitteena on lisätä ihmisten mahdollisuuksia ymmärtää toisiaan vaikka olisikin hankalaa ymmärtää yleiskieltä. Se on yleiskieltä helpompaa suomea, jossa kieli on sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä ymmärrettävämpää. (Selkokeskus 2018.)

Jatkoimme toisena päivänä edellisenä päivänä hyväksi koettua puheen poisjättämistä tuokioiden aikana. Myös maahanmuuttajaryhmän kanssa puhumattomuus oli todella hyvä keino saada osallistujat alusta asti keskittyneeseen tilaan. Oikeastaan työtapu sopi heille vielä paremmin kuin Tervaväylän ryhmälle. Monella heistä suomen kieli ei ollut vielä kovin vahva, joten tuntui siltä, että he nauttivat siitä, ettei tarvinnut hetkeen puhua. Puheen poisjättäminen toi tuokioihin mukaan aidon läsnäolon ja toisten kuuntelemisen. Kaikkien piti keskittyä tilanteisiin ihan eri tavalla, jotta sai selville, mitä kukanenkin halusi kertoa.

Nostan toiselta päivältä esille kaksi erityisen onnistunutta tuokiota. Toisessa niistä osallistujat olivat lähtökohtaisesti hyvin innoissaan Onnelin ihmeellisestä maailmasta ja heillä oli vilkas mielikuvitus, jota he uskalsivat käyttää alusta asti. Tämä pari innostui erityisesti haasteesta selvitä ilman puhetta ja kuultuaan ohjeet pojat alkoivatkin heti käyttää vahvasti elekieltä. Molemmilla pojilla oli runsaasti ideoita siitä, mitä he haluaisivat tehdä ja tuokiossa toteutettiinkin suurilta osin heidän ideoitansa, kuitenkin niin, että käytimme niissä tanssia ja luovaa liikettä.

He halusivat leikkiä esimerkiksi perinteistä peilileikkiä. Tavoitteena leikissä on päästä peiliksi peilin paikalle. Leikkijät lähtevät hiljaisesti etenemään kohti edessä selin olevaa peiliä. Peilillä on oikeus pienin väliajoin kääntyä ja katsoa ketkä liikkuvat. Jos hän havaitsee jossakin pelaajista liikettä, tämän on palattava takaisin lähtöviivalle. (Wikipedia 2018.) Hyväksyimme oitis idean, mutta muutimme pelin tanssiksi. Liikuimme peiliä kohti luovasti tanssien ja peili liikkui myös tanssiliikkeitä käyttäen. Nopeasti pojat ottivat samanlaisen tanssillisen liikekielen itselleen emmekä enää pelkästään pelanneet vaan syntyi peilitanssi. Myös tarinassa, jonka yhdessä kirjoitimme sadutus menetelmää käyttäen, on mainittuna pelaaminen.

”Ihana, kiva, yhdessä syntyy. Kivaa, ystävät. Kiva, kun näin teidät. Tanssimme hienosti, vaikka oikeasti pelasimme. Olemme ystävät nyt. On hyvä tanssia ystävien kanssa. Ihana vene, pojat lentää.” (Tarina tuokiosta kirjoitettuna sadutus menetelmää käyttäen)

Toinen merkityksellinen tuokio syntyi, kun kaksi ihan eri ikäistä poikaa tulivat kirjastoautoon. Pienempi pojista oli aluksi todella ujo, mutta kuitenkin samalla kiinnostunut ja aktiivinen. Molemmat pojat olivat ensin tarkkailijan roolissa, eivätkä juuri osallistuneet kokeilemaan luovaa liikettä. Olimme työparina kuitenkin hyvin läsnä ja maltoimme tehdä intensiivisesti valitsemiamme toimia riittävän kauan. Annoimme pojille tilaa ja mahdollisuuden tarkkailuun emmekä yrittäneet liiaksi saada heitä mukaan, vaan kunnioitimme heidän omaa valintaansa olla osallistumatta. Kirjastoautossa oli iso nalle, joka otettiin mukaan tanssiin (Kuva 6). Tämä oli pienemmälle pojalle tärkeä hetki, hän ihastui nalleen kovasti ja rohkaistui tanssimaan nallen kanssa. Niinpä nalle oli läsnä tuokiossamme koko ajan.

Kuva 6. Nallen turvallisuus oli pojalle tärkeää. Nallen kanssa hän rohkaistui mukaan luovaan liikkeeseen ja syntyi upea tanssi.

Myös isompi poika innostui hetken tarkkailtuaan mukaan liikkeeseen, kun otimme valkoisia karvapalloja mukaan ja rupesimme kopittelemaan niillä. Jälleen teimme pallojen kopittelusta hauskaa tanssia, liikuttelemalla palloja eri kehon osillamme ja nakkaamalla niitä, milloin mistäkin. Välillä pallot liikkuvat hitaasti, välillä nopeasti. Näin oli syntynyt pallojen tanssi, jossa oli mukana myös nalle. Luovan liikkeen ammattilainen Raisa Foster toteaaakin, että aluksi epämääräinen liikkuminen ilman annettua mallia voi tuntua oudolta, mutta kun liikkuja uskaltautuu vapaaseen liikkeeseen, alkaa se yhtäkkiä tuntuakin luonnolliselta (Foster 2015, 16). Myös tuokiassa syntynyt tarina kuvaa vapautunutta positiivista tunnelmaa, joka syntyi alun epävarmuuden jälkeen.

”Ei väsyä, on lämmin. Ei kylmä ollenkaan. Nalle tämä on kaunis iholtaan. Se on pehmeä, iso ja hyvä halattava. Minulla on valkoinen pallo. Minä istun vihreässä sohvassa. On ihanaa.” (Tarina tuokiosta kirjattuna sadutus menetelmää käyttäen)

Tarinoiden kirjoittaminen oli maahanmuuttajaryhmälle erityisen antoisaa. Kun luimme syntyneen tarinan ääneen, useat oppilaat ihmettelivät, miten hieno tarina oli syntynyt. He olivat ylpeitä tarinoistaan. Vaikka tarinat saattavat vaikuttaa luetuna melko yksinkertaisilta, eivätkä kieliopilliset asiatkaan ole kohdallaan, ne mer-

kitsivät yllättävän paljon niiden tekijöille. Itsekin tuokioihin ja tarinoihin osallistuneena voin todeta niiden kuvaavan todella hyvin tuokiossa tapahtuneita asioita ja ydinkohtia, merkityksellisiä hetkiä.

4.2. Työparin oma työskentely

Työskentelimme ennen yhteisötaidetuokioiden toteuttamista kesän ja kevään 2016 aikana usean kuukauden ajan. Halusimme, että tuokioiden suunnittelutyö ajoittuisi riittävän pitkälle aikavälille. Näin syntyneitä ideoita ennätettäisiin testata hyvin ja saisimme riittävää varmuutta ohjaukseen. Emme myöskään halunneet, että joutuisimme tilanteeseen, jossa yhteisötaidetuokiot muodostuisivat keskeneräisten ideoiden kokeilukentäksi.

Työparin yhteinen työskentely voidaan jakaa kuuteen osa-alueeseen:

- Ideointikeskustelut
- Tanssiharjoittelu tanssisalissa
- Luova kirjoitus
- Kirjastoautoon tutustuminen
- Kirjaston aineistoihin tutustuminen
- Aistikirjojen suunnittelu ja valmistus

Yhteinen tanssiharjoittelu tanssisalissa koostui tanssi-improvisaatiosta, tietoisesta läsnäolon harjoituksista, puheen ja liikkeen yhdistämisen kokeiluista, esteettömän tanssin harjoituksista, oman liikekielen löytämisestä sekä materiaalien kokeilusta liikeimpulssin luojana. Teimme paljon läsnäoloharjoituksia, koska koimme hyvän läsnäolon saavuttamisen olevan peruslähtökohta tuokioiden onnistumiseen. Kokeilimme tanssiharjoittelun aikana myös esteettömän tanssin harrastuksessa oppimiamme perusharjoituksia, joita oli tarkoitus käyttää tarvittaessa tuokioiden aikana. Listasimme tanssiharjoitusten päätteeksi hyviä harjoituksia muistiin, jotta voisimme helposti ottaa niitä käyttöön tuokioiden aikana.

Yksi suosittu perusharjoitus on STOP AND GO -harjoitus, jossa liikutaan luovaa liikettä käyttäen ja pysähdytään kun kuuluu STOP, ja kun kuuluu GO, osallistujat lähtevät taas liikkeelle. Pysähtymis- ja liikkumismerkin voi antaa joko ohjaaja tai kuka vaan tuokioon osallistuja. Kun ryhmän vuorovaikutus on intensiivistä, voidaan harjoitusta jatkaa myös niin, että merkkiä ei käytetä, vaan ryhmän tehtävä on aistia ilman puhetta, milloin pysähdytään yhteisestä päätöksestä ja milloin taas jatketaan liikettä. Tämä harjoitus on työparin kokemuksen mukaan uusille osallistujille usein helppo ja siihen lähdetään mukaan. Harjoituksen elementit myös tukevat hyvin läsnäolon saavuttamista.

Jotta tunteet pysyivät luovan liikkeen aikana keskiössä, käsitelimme tanssiharjoittelun aikana omia tunteitamme liikkeen, eleiden, tarinoiden, musiikin ja kirjojen avulla ja pyrimme pitämään oman fokuksemme niissä. Lisäksi altistimme itsemme epävarmuuden ja epätietoisuuden kokemukselle, koska emme suunnitelleet harjoituksia etukäteen. Tunnustelimme myös tietoisesti, miltä kehosamme tuntuu ja annoimme luovan liikkeen kehittyä tunteidemme pohjalta. Tunteet ovat tärkeä tunnistaa ja hyväksyä, mutta niiden ei tarvitse antaa päättää, kuinka toimitaan. Koimme yllä kuvatun tärkeäksi, jotta erilaiset tunteet ja niiden tunnistaminen sekä valinnan mahdollisuus pysyisivät tuokioiden keskiössä. Aina voi itse valita kuinka toimii erilaisissa tilanteissa, joten ohjaajien varmuus tuokioiden tehtävissä valinnoissa oli tärkeää saavuttaa.

Käytimme myös luovaa kirjoitusta tanssiharjoittelun aikana ja kotona omien tunteiden ja liikkeen herättämien tunteiden käsittelyssä. Kirjoitimme esimerkiksi seitsemän minuutin ajan ajatuksen virtaa aiheista, tylsyys asuu, kaipaus, pelko ja innostun, molemmat kotonamme. Näistä teksteistä tuli niin inspiroivia ja onnistuneita, että koostimme niistä myöhemmin runotanssin. Tunteiden aktiivinen käsittely loi myös pohjan sille, että pystyimme ilmaisemaan omia tunteitamme luontevasti tulevissa tuokioissa ja näin antamaan esimerkin kautta mahdollisuuden myös tuokioihin osallistuvien tunteiden ilmaisuun. Omien tunteiden käsittelyllä haimme myös tietoisien läsnäolon mahdollistamista tuokioiden aikana.

”Pelko on tuttu vieras. Se saa aistit virittymään äärimmilleen. Sydän tykittää aivan vimmatusti, kurkkua kuristaa. Voi se muuttua paniikiksi ja silloin on järki kaukana vain pelko ohjaa.” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena pelko)

Yksi tärkeä osa tuokioiden harjoittelua oli päästä tutustumaan kirjastoautoon tilana ennen varsinaisia tuokioita. Niinpä kävimme harjoittelemassa luovaa liikettä myös kirjastoautossa kaksi kertaa ennen tuokioita. Otimme kaikki tuokioihin mukaan valitut aineistot kirjastoautoon, jotta pystyimme kokeilemaan erilaisia mahdollisuuksia sijoittaa ne mielenkiintoisesti ja tarkoituksenmukaisesti autoon. Oli tärkeää hahmottaa tilan koko ja kokeilla käytännössä, miten luova liike sujuu pienessä tilassa. Kun tila olisi työparille tuttu ja turvallinen, olisi tuokioiden aloittaminen varmasti helpompaa.

Tutustuimme myös kirjaston aineistoihin ja löysimme koskettelukirjat ja näyttämökirjat. Näyttämökirjoja tutkiessamme huomasimme, miten inspiroivia ne olivat ja päädyimme tutkimaan niitä lisää. Isot kuvat, jotka aukesivat sivulle kolmiulotteisiksi maailmoiksi, herättivät meidän mielikuvituksen ja saivat lapsen mieleemme heräämään. Käytimme aikaa sopivien näyttämökirjojen valitsemiseen tuokioihimme kirjastosta ja lainasimme kahdeksan sopivaa kirjaa tuokioita varten. Käytimme näyttämökirjoja myös omassa tanssiharjoituksessa, jotta löysimme niiden mahdollisuudet liikkeen ja tarinoiden innoittajina. Lisäksi valitsimme kirjastoauton teemahyllyn kirjojen aiheeksi tunteet, jotka henkilökunta kokosi kirjaston aineistoista mukaamme tuokioihin. Näitä aineistoja osallistujien oli mahdollisuus lainata itselleen päivän aikana.

Valmistimme yhdessä lisäksi koskettelukirjojen inspiroimina eri materiaalein päällystettyjä kirjoja, jotka nimesimme aistikirjoiksi, koska ne erosivat hieman koskettelukirjoista. Valmistamissamme kirjoissa ei ollut tarinaa, vaan ne koostuivat erilaisista aistittavista elementeistä, kuten höyhenistä, karkkipapereista, tuoksuista tai naruista. Usean kirjan sisältä löytyi lisää aistittavia materiaaleja, joita käytimme liikkeen innoittajina. Esimerkiksi yhden kirjan sisältä löytyi pitkä naru, jota pystyi käärimään kehon ympärille, sitä pystyi vetämään, siitä saattoi rakentaa verkon tai sen avulla pystyi siirtämään painonsa toisen liikkujan varaan. Toisen kirjan sisältä taas saattoi löytyä suuri simpukan kuori, jonka sisältä kuului kohinaa, sen pinta oli toiselta puolelta sileä, toiselta karkea, se oli kova ja tuntui aina ihoa vasten viileältä. Koimme aistikirjat harjoittelun aikana mielenkiintoisina välineinä liikkeen, kokemusten, tunteiden ja tarinoiden herättelijöinä.

5 YHTEISÖTAIDeprojektista SAADUT KOKEMUKSET

Tarkastelen yhteisötaidetuokioista saatuja kokemuksia työparin, osallistujien ja vähän myös yhteistyötahojen näkökulmista. Tuokioiden aikana saadut omat kokemuksemme ja niiden aktiivinen tulkitseminen auttoivat meitä ohjaajina kehittämään ohjaustapaamme koko projektin ajan. Mukana oli sekä onnistumisen että epäonnistumisen kokemuksia. Koimme, että tuokiot rohkaisivat osallistujia toimimaan aktiivisesti omina itsenään vuorovaikutustilanteessa lempeässä turvallisessa ympäristössä ja astumaan myös epämukavuusalueelleen. Mielestämme pienryhmä mahdollisti osallistujien läsnäolevan kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen ja valinta pienryhmästä oli toiminnan tavoitteiden ja luonteen sekä tilan kannalta onnistunut.

Kun luin Fosterin ajatuksia tanssi-innostamisesta, joka on hänen kehittämänsä tavaramerkiksi rekisteröity menetelmä ja yhteisötanssin muoto. Tajusin, miten lähellä hänen ajatusmaailmansa on ajatustamme Onneli -yhteisötaidetuokion merkityksestä osallistujalle. Hän kirjoittaa, että tanssi-innostamisen avulla voimme löytää yhteyden kehollisuuteemme ja sitä kautta hahmottaa uudelleen omaa identiteettiämme ja paikkaamme maailmassa (Foster 2015, 15). Juuri samanlainen ajatus löytyy Onneli yhteisötaidetuokiomme taustalta ja huomaan tämän myös itsessäni tuokioon osallistujana. Kokemukseni mukaan yhteisötaidetuokiot onnistuivat ainakin hetkittäin olemaan yksi osallistumisen, itsensä toteuttamisen, itsensä kehittämisen ja kohtaamisen areena. Tuokioiden ansiosta erityisesti ammatti-identiteettini on muuttunut ja hahmotan maailman eri tavalla, kuin ennen. Mieleni on paljon avoimempi ja sallivampi kaikenlaisille ihmisille ja mielipiteille.

Fosterin mielestä kehollisuuden ja oman luovan liikkeen löytäminen ja rehellisyys saavat aikaan jokaisen liikkujan henkilökohtaisen itsetuntemusta kehittävän prosessin. Vielä, kun siihen liitetään vuorovaikutus muihin liikkujiin, tulee huomauttaa löytäneeksi aina uusia tapoja olla yhteisössä suhteessa tilaan ja muihin liikkujiin. Fosterin mukaan tanssi-innostamisessa on myös keskeistä löytää oma tapa liikkua ja ilmaista itseään liikkeen avulla, sekä tutkia omaa minuutta sekä minän suhdetta ympäröivään maailmaan. (Foster 2015, 54.) Vaikka tuokiot olivat lyhyitä, tukivat ne mielestäni tavoitetta kohti tiedostavaa läsnäolevaa kanssakäy-

mistä muiden kanssa ja omien tunteidensa tiedostavaa kohtaamista. Tuokiot herättivätkin parhaimmillaan osallistujat ja ohjaajat pohtimaan omaa suhdetta itseensä ja toisiin.

Tuokioista ja koko projektista saadut kokemukset siis antoivat erinomaisen mahdollisuuden itsetutkiskelun heräämiseen erityisesti ohjaajina. Mielestäni ihminen ei ole aina tietoinen omista tavoitteistaan ja olisi tärkeää saada hänet tiedostamaan ne ennen valintojen tekemistä. Tämä tietoisuus korostuu vuorovaikutustilanteiden onnistumisessa. Myöskään läsnä oleva kohtaaminen ei useinkaan toteudu vuorovaikutustyössä, niinpä mielestäni on tärkeää kehittää sitä aktiivisesti koko ajan. Koin erityisesti tietoisena läsnä olon aktiivisen kehittämisen toteutuneen kohdallani projektin aikana ja koen pystyväni siihen sekä omassa elämässäni että työssäni aikaisempaa useammin. Ajattelin itsetuntemukseni olevan hyvällä tasolla jo ennen projektia, mutta projektin päätyttyä tajusin, kuinka paljon olin löytänyt itsestäni ja toiminnastani uusia tiedostamattomia puolia.

5.1 Osallistujien kokemukset

Kokosimme palautetta tuokioihin osallistujilta päivän päätteeksi keskustelun, fiilissan, tunnejanan ja tunnepiirroksen avulla. (liite 1.) Valmiita tunteita Onnelin ihmeellinen maailma tunnepiirrospohjalla olivat iloinen, innostunut, surullinen ja tylsistynyt. Tunteen edessä olevaan tyhjään ruutuun jokainen väritti valitsemaansa väriä. Mikäli osallistuja halusi kuvata muitakin tunteita, hän lisäsi niitä tyhjille viivoille. Tämän jälkeen piirrettiin paperille vapaavalintainen kuva tunteita kuvaavilla itse valituilla väreillä. Mitä enemmän tunsii iloisuutta, sitä enemmän käytettiin iloisen tunteen värejä tai mitä enemmän tunsii tylsyyttä, sitä enemmän käytettiin tylsyyden väriä. Jos puolestaan jotain tunnetta ei tuntenut lainkaan sitä väriä ei käytetty.

Aineistonkeruu piirrosten avulla on hyvin erilainen tapa, kuin esimerkiksi kyselylomake. Piirros ei vangitse tai yritä selittää kohteitaan tai mahdu sanakeskeiseen tapaan ymmärtää tutkimusta. Piirros kyllä kertoo jotakin tarkasteltavasta kohteesta, mutta on huomioitava, että se tekee sen epätarkasti. Kun piirretään kuva, muoto syntyy viivoista ja on tavallaan keinotekoisia sekä tuotettua, koska luonnossa ei ole näkyviä ääri viivoja. Viiva muovaa kuvan, olipa kyse sitten esittävästä

tai abstraktista kuvasta. Piirros on tavallaan aina keskeneräinen, koska siihen voi halutessaan lisätä viivoja. Ei voida ajatella piirroksen kuvaavan asiaa lopullisesti tai suljetusti, koska piirros voisi olla toisenlainenkin. (Mustola ym. 2017, 80-81.)

Vaikka olimme epävarmoja, miten tunnepiirustus toimii aineistonkeruumenetelmänä, saimme kerättyä 21 palautetta, kun tuokioihin osallistui yhteensä 27 henkilöä. Tunnepiirustusten tekeminen oli myös osallistujista mukavaa ja he keskittyivät tehtävään intensiivisesti ja käyttivät kuvien tekemiseen aikaa. Saatuja palautteita oli vähemmän osin sen takia, että osassa tuokioista oli mukana luokkien henkilökuntaa, jotka eivät osallistuneet tunnepiirroksen tekemiseen. Kun tarkastelin palautteita, tunnepiirroksen oli piirtänyt yhteensä 19 osallistujaa ja tunnejanan oli täyttänyt puolestaan 20 osallistujaa. 13 tunnepiirustuksesta huomasin, että tunnepiirustuksen ohje oli ymmärretty ja kuvat piirretty tunteita kuvaavilla väreillä (Kuva 7). Loput kuusi kuvaa oli piirretty eri väreillä, kuin mitä tunteille oli annettu tai sitten tunteille ei ollut annettu mitään värejä. Verrattaessa tunnejanan tunnetta ja tunnepiirroksen tunteita keskenään 11 palautteessa niiden tunteet olivat keskenään samanlaisia.

Kuva 7. Näistä tunnepiirustuksista voi huomata, että ohjeet piirrosten tekoon on ymmärretty oikein, koska piirtäjä on käyttänyt samoja värejä kuin on antanut eri tunteille. Myös tunnejanan ja piirroksen tunteet ovat keskenään samanlaisia.

Fiilissanan oli keksinyt yhteensä 18 osallistujaa. Fiilissanoissa oli monenlaisia sanoja, eivätkä kaikki kuvanneet tunteita. Suoraan positiivisia tunteita kuvanneita sanoja oli kymmenen: kiva, naurua, naura, tosi kiva, iloisia, iloinen, mukavaa ja hyvä kahdessa lomakkeessa. Myös negatiivisia kaksi, tylsää ja huono. Loput sanoista tai sanapareista olivat sellaisia, joista tunnetta ei suoraan voida lukea: OMG, kakkua, joo mitä, pieni, ei mitään ja Jussin tanssi. Tunteita kuvaavia sanoja saimme siis 20 osallistujalta, joka kertoo mielestäni fiilissanan toimivuudesta tunteiden keräämisen yhtenä menetelmänä. Oli myös mukava huomata, että positiivisia tunteita oli enemmän kuin negatiivisia.

Myös tunnejanan käyttäminen onnistui hyvin sen jälkeen, kun lisäsimme janan toiseen päähän surullisen naaman, ja toiseen päähän iloisen naaman. Ilman näitä naamoja jana oli liian epäselvä. Tunnejanaan merkitystä kohdasta 15 sijaitsi keskikohdan positiivisella puolella, näistä seitsemän oli 100 % positiivisessa laidassa ja kahdeksan sijoittui 30 % ja 90 % välille. Kolme osallistujaa ei tiennyt oliko kokemus positiivinen vai negatiivinen ja oli merkinnyt tunnejanaan keskikohdan. Negatiivisella puolella oli kaksi merkkiä, jotka olivat molemmat 100% negatiivisia kohdassa. Tunnejanapalautteen perusteella tuokiomme herättivät osallistujissa pääasiassa positiivisia tunteita. Kuitenkin mukana oli myös negatiivisia ja epätietoisia tunteita, joka kertoo mahdollisesti siitä, että tunnejanaa on täytetty rehellisesti. Jos kaikki tunteet olisivat olleet positiivisella puolella olisi herännyt epäily siitä, onko tunnejanaa uskallettu täyttää rehellisesti.

Yhteenvedona tunnepiirustuksesta, tunnejanasta ja fiilissanasta voidaan kokemustemme perusteella sanoa niiden toimivan tämäläisessä palautteen keräämisessä. Meille jäi palautteen ansiosta konkreettista tietoa, siitä minkälaisia tunteita tuokiot olivat osallistujissa herättäneet. Palautteista pystyi myös näkemään esimerkiksi saman, minkä aistimme ohjaajina tuokioissa, eli että toisille kokemus oli ollut positiivinen ja toisille ei. Tunnepiirustus toimi myös hyvin välineenä käsitellä tuokiossa tapahtuneita asioita ja niiden tekemisen avulla osallistuja pystyi palaamaan tuokioiden tapahtumiin. Uskon tämän tuoneen tuokioihin vielä hieman lisää syvyyttä ja myös omien tunteiden pohtimiseen lisää aikaa ja tiedostamista.

Keskustelimme tuokioiden onnistumisesta ryhmien opettajien ja muiden ryhmässä toimivien aikuisten kanssa. Keskusteluista saatu palaute oli molempien koulujen kohdalla positiivista. Tusinatiimin opettaja toi esille, että hänen mielestään kouluille tarvittaisiin enemmän draaman ja liikkeen käyttöä oppimisessa ja heitti ilmoille ajatuksen mahdollisesta yhteistyön jatkamisesta. Myös kirjastoauton vierailu koululla oli todella positiivinen kokemus ja oppilaat olivat kertoneet, miten hieno jo itse kirjastoautokokemus oli. Hän pohtikin kannustaisiko säännöllinen kirjastoauton vierailu koululla opiskelijoita lukuharrastukseen. Vierailumme sai aikaan yhteistyön kirjaston ja koulun välillä ja he alkoivat suunnittelemaan säännöllisiä kirjastoauto vierailuja koululla. Tusinatiimin opettaja oli myös tyytyväinen palautelomakkeeseen ja piti sitä toimivana hänen ryhmälleen.

Maikkulan koulun opettaja nosti palautteessaan vahvasti esille kirjastoauton paikkana. Hän piti kirjastoautoa turvallisena ja helppona tilana luovalle liikkeelle, niin kuin pienryhmääkin. Keskustelussa hän pohti, sitä, miten poikaryhmässä voi usein olla vaikeaa uskaltautua luovaan liikkeeseen ryhmän paineen vuoksi, mutta Onnelin ihmeellinen maailma tuokioissa tätä painetta ei hänen mielestään ollut. Maahanmuuttajien esiopetusryhmälle tunnekuva palautteenkeruumenetelmänä oli opettajan mielestä liian haastava. Sitä pitäisi hänen mukaansa yksinkertaistaa, jotta kaikki ymmärtäisivät, mitä kuvalla haetaan. Toisaalta tunnepiirustuksia tarkasteltaessa myös maahanmuuttajaryhmässä tehtävä oli ymmärretty melko hyvin, joten piirros ei välttämättä ollut opettajan kokemuksesta huolimatta kovin hankala.

5.2 Työparin kokemukset

Yhteisötaidetuokioista jäi vahva kokemus oman ohjaustavan ja vuorovaikutustaitojen kehittymisestä. Myös itsetuntemus otti harppauksen eteenpäin. Koenkin, että monenlaiset kokemukset ja tunteet, joita projektin aikana käsittelin, antoivat minulle ennen kaikkea tietoa itsestäni: omasta tunnepainotteisesta käyttäytymisestääni, omista peloistani, mutta myös omasta vahvuudesta löytää vaikeassakin tilanteessa rauha tekemiselleni ja luotto siihen, että tilanne järjestyy. Nämä huomiot omassa itsessäni tuovat minua lähemmäs sellaista työtettä, jossa läsnä oleva kohtaaminen voi olla mahdollinen.

”Innostuin tänään keskittymisestä ja hitaasta liikkeestä. Syntyi, ah niin innostavia tarinoita. Ei kielioppi ole tärkeää, ei pilkun ja pisteen paikka. Välillä voi hellittää ja uskaltaa innostua. Aina sen pisteen paikan löytää, jälkikäteenkin. Huomaa, mihin se kuuluu.” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena innostun)

Käytimme työparin kokemusten purkuun heti tuokioiden jälkeen luovaa kirjoittamista, josta voidaan käyttää myös termiä flow -kirjoittaminen. Flow-tilassa pyritään tietoiseen tilaan, jossa keskittyminen on vahvaa, ajantaju katoaa ja ihmisen koko kapasiteetti on käytössä. Kirjoittaminen on usein rationaalisen mielen tulosta ja vaatimukset lopputuloksesta kovia. Halusimme kokeilla flow-kirjoittamista ja pyrkiä vapauttamaan rationaalisen mielen kehykset ja antaa asioiden virrata vapaasti alitajunnasta paperille. Kun rationaalisen mielen ei anna valita kirjoitettuja sanoja voi saada esille tietoa, joka on pysynyt hiljaisena taustalla vaikka alitajunnassamme. (Wikström 2017. 142.)

Kirjoitimme heti tuokioiden jälkeen päivän päätteeksi ennen keskustelua päivästä 7 minuuttia ajatuksen virtaa aiheista ”tyhjä, kaipaus ja innostun”, kuitenkin niin että pidimme tuokioista saatuja kokemuksia tekstin keskiössä. Kirjoittamisen jälkeen luimme tekstit ensin itse läpi ja valitsimme merkityksellisiä kohtia toisillemme ääneen luettavaksi. Kun olimme lukeneet tekstejämme ääneen, keskustelimme niissä näkyvistä huomioista. Pohdimme, mikä oli erityisen onnistunutta ja mitä pitäisi vielä kehittää. Teksteistä paljastui erityisesti se, miten merkityksellisiä hetkiä työpari koki tuokioiden aikana. Teksteissä nousi esille hyvin tunteet, joita onnistuminen tai epäonnistuminen oli herättänyt.

”Tunnen poskien punan, sydämalassa on liikutus, joka muuttuu onneksi. Ne hetket poikien kanssa, kun hävettää tai noloistuttaa, mutta sitten huomaakin, että ei tarvitse. Voi liikkua yhdessä ja hullutella. Ideat, joita syntyy, ikimuiset hetket. Ujo hymy pienen pojan kasvoilla, innostunut kiemurtelu ennen naamion pois pukemista. Yhdessä liike muuttuu kokonaisuudeksi, toinen täydentää toisen. Hetki on ainutkertainen. Sanoisin sydämeni olevan täynnä, vaikka olen antanut itsestäni koko päivän, ihmeellistä. Jäi jano tehdä lisää.” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena tyhjä)

Teksteissä nousi hyvin esille tuokioiden kehittämisen kohtia työparin kokemusten kautta. Näiden kokemusten pohjalta oli helppo koota yhteen keskustelun avulla onnistumiset sekä epäonnistumiset ja pohtia kehittämisideoita jatkon varalle. Esimerkiksi oman valinnan takana seisominen, muodostui yhdeksi tärkeäksi kehittämisen kohteeksi ensimmäisen päivän kokemusten perusteella. Jos työpari ei ollut varma omasta toiminnastaan tuokioiden aikana, eivät tuokioihin osallistujat uskaltaneet lähteä mukaan toimintaan, ja kokemus tuokiosta oli hämmentävä.

”Pitää uskaltaa tehdä rohkeasti ja varmasti päätös omasta valinnastaan ja tehdä se loppuun ja valita taas uudelleen. Arpominen ja liian nopeat suunnan vaihdot eivät tuo ehjää kokonaisuutta.” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena epävarmuus)

Työpari huomasi jo tuokioiden aikana jatkuvan kehittymisen tilanteiden aistimisessa ja oikeiden valintojen tekemisessä. Varmuus siitä, että osaa toimia oikein kulloisessakin tilanteessa kasvoi koko ajan. Oli myös upeaa huomata, että yhteinen tanssiharjoittelu oli luonut työparin välille hyvän vuorovaikutussuhteen ja työpari toimi ohjaustilanteissa toisiaan tukien. Luovan kirjoituksen käyttö tuokioista saatujen kokemusten ja tunteiden purussa toimi mielestämme äärimmäisen hyvin. Päivät olivat työparille voimia vieviä ja uskonkin, että saimme kerättyä onnistumisemme ja epäonnistumisemme paljon rehellisemmin alitajunnastamme paperille, kuin järjen kautta pohtien. Väsyneenä pää usein tyhjenee, eikä järkevä ajattelu tunnu mahdolliselta. Olimme saaneet kehontietoisuutemme heräämään päivien aikana, joten flow kirjoittaminen toi mielestäni näitä kehon kokemuksia kirjoitettuun muotoon nähtävillemme.

5.3 Työparin kehittyminen ohjaajina

Kun aloitimme projektin yhteiset tanssiharjoitukset, olimme aika tietämättömiä siitä, miten ohjaustapamme tulisi rakentumaan. Epävarmuus oli päällimmäinen tunteemme. Kuitenkin luovien harjoitusten kautta löytyi merkitys ja varmuus tekemisellemme pikku hiljaa. Jokaisen harjoittelukerran jälkeen olimme enemmän tietoisia siitä, mitä teimme, miksi teimme ja miten toimimme. Ohjaustapa kehittyi harjoitustemme aikana ja viimeisellä kerralla huomasimme, että olimme saavuttaneet ohjaustavan, jota olimme hakeneetkin. On vaikea tarkkaan määritellä, mikä kaikki harjoittelussamme johti toivottuun lopputulokseen. Uskon kuitenkin,

että se syntyi käyttämiemme harjoitusten yhteisvaikutuksesta, jossa isona elementtinä oli oman itsensä tiedostaminen koko ajan. Kehittyminen ohjaajana lähti liikkeelle siitä, että emme olleet suunnitelleet harjoituksiamme vaan käytimme samantapaista ohjaustapaa kuin itse tuokioissa. Aistimme toisiamme ja itseämme ja teimme harjoituksen valinnat havaintojemme pohjalta liikeimprovisaation avulla luottaen siihen, että tiedämme mitä meidän tulee kulloinkin tehdä.

Tunnetaitoni kehittyivät projektin aikana huimasti, erityisesti tunteiden tiedostamisen osalta. Koska pidimme tunteidemme tarkastelun keskiössä jokaisessa projektin vaiheessa, oli oma projektinaikainen tunnematkani merkityksellinen ja käsitteelin sen aikana omia hankaliakin tunteita ja niiden taustoja tietoisesti. Työparin yhteisen tanssiharjoittelun aikana tietoisuus omista tunteista kehittyi niin paljon, että epämiellyttävätkään tunteet eivät saaneet ohjaavaa otetta omasta toiminnasta tuokioiden aikana. Pystyin tunnistamaan tunteeni ja hyväksymään ne, mutta samalla pystyin olemaan tunteideni herra. Toki tuokioiden aikana emme aina kyenneet pitämään negatiivisia tunteitamme taka-alalla parhaalla mahdollisella tavalla, mutta niiden ohjaamista haittaava vaikutus pysyi hetkellisenä, eivätkä ne missään nimessä hallinneet tuokioita kertaakaan.

Koin myös onnistuvani läsnäolevassa kohtaamisessa aiempaa paremmin ja pystyin keskittymään käsillä olevaan hetkeen, olemaan tässä ja nyt eivätkä ajatukseni lähteneet karkaamaan omille teilleen. Olen kokenut, miten huonosti ryhmän ohjaus voi pahimmillaan sujua, jos ohjaajan läsnäolo ei pysy hetkessä, eikä tällaisia kaoottisia kokemuksia syntynyt kertaakaan tuokioiden aikana. Koska negatiivisetkin tunteet olivat sallittuja tuokioiden aikana, mutta niiden ei haluttu olevan hallitsevia, liittyi ohjaajana kehittyminen myös siihen, miten saisimme tuokioista mahdollisimman positiivisia kokemuksia. Kehityimme jokaisen tuokion ja siitä saatujen kokemusten kautta ohjaajina niin, että pystyimme aina parantamaan hieman osallistujien tunnetilojen aistimista sellaiselle tasolle, että pystyimme omalla käytöksellämme ja osallistujien läsnäolevalla kohtaamisella auttamaan osallistujia pääsemään negatiivisen tunteen ylitse.

Heimosen mukaan taidelähtöiset menetelmät voivat haastaa myös työntekijän jo-tietämisen asenteen. Yksi esimerkki jo-tietämisen vähenemisestä on uusi suhde asiakkaisiin, joka muodostuu, kun työntekijät ovat itse ohjattavina ja tutustuvat asiakkaan näkökulmaan. Altistuminen itselle vieraaseen toimintaan luo mahdollisuuden asiakkaan uudenlaiseen kohtaamiseen. Työntekijät ovatkin kokeneet tärkeänä saada oma kokemus uudesta toimintamuodosta ja alun avuttomuuden tunteesta, joka on varmasti tuttua asiakkaillekin. Osallistuessaan itse toimintaan työntekijät kokivat asettuvansa asiakkaan asemaan. (Kuhanen & Liski ym 2011 39.)

Tuokioissamme oli vahvasti läsnä vieraasta oudosta toiminnasta heräävä alun avuttomuuden tunne niin ohjaajilla kuin osallistujillakin. Aina uuden tuokion alkaessa koimme uudestaan avuttomuutemme, kuitenkin toiminta ja luova liike yhdessä hävittivät tämän tunteen ja lopussa se oli poissa. Uskon myös, että yhteinen tanssiharjoittelu auttoi meitä ohjaajina ymmärtämään alun avuttomuuden tunnetta ja tiesimme harjoituksista, että tunne väistyy kyllä, kun antaa omalle kehontietoisuudelle mahdollisuuden toimia. Kun koimme hetkiä, jolloin emme luotaneet luovan liikkeen ja tekemisen voimaan, koimme epäonnistumista ohjaajana. Nämä kokemukset kuitenkin olivat ensiarvoisen tärkeitä, jotta oivalsimme sen, että kun ohjaajina luotamme kehomme tietoon ja valintoihimme, se auttaa myös osallistujia lähtemään mukaan toimintaan ja alun epävarmuus väistyy.

Tuokioiden aikana huomasimme myös, että kykymme muuttaa omaa toimintaamme nopeasti ja luottavaisesti oli kehittynyt valtavasti. Pystyimme ensinnäkin muuttamaan havaintojemme perusteella toimintaamme koko tuokioiden ajan. Oli yllättävää huomata, että toimintamme muuttaminen oli kuitenkin usein tietoisista. Harjoittelun aikana muutimme toimintaamme enemmänkin intuitiivisesti luottaen, että teemme oikeita valintoja, kun taas tuokioiden aikana mukana oli enemmän tietoisuus omista valinnoista. Päivien välillä oli myös nähtävillä tietoinen toimintamme kehittäminen ja kyky nähdä, mikä ei ollut toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Pystyimme muuttamaan toimintatapojamme hieman myös päivien välillä niin kuin tuokioidenkin välillä. Tällainen ohjausote, jossa kykenee muuttamaan toimintaansa suunnitellusta, onkin mielestäni äärimmäisen hyvä, koska ryhmän-ohjaustilanne on aina uusi, eikä toisena kertana toiminut tapa välttämättä toimi uudestaan.

6 POHDINTA

”Pehmyt iso nalle, kaipaus hetkeen, kun sen halaaminen riitti. Saattoi vain sulkea silmänsä ja lepuuttaa poskeaan pehmeällä pinnalla. Jokunen hetki tänään muistuttivat minua rohkeudesta, vaikka vaan tanssittiin, liikuttiin, oikeastaan leikittiin. Miksi aikuinenkin ei voisi leikkiä?” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena kaipaus)

Tuokioiden aikana tapahtuneet asiat herättivät monenlaisia tunteita, jopa liikutusta. Koin, että luova liike ja tunteiden pohtiminen auttoivat löytämään oman itsensä ja sitä kautta myös omat tavoitteensa. Itsetuntemus on tärkeää, kun ihminen pohtii, mitä haluaa tehdä ja tavoitella. Mielestäni itsetuntemus on myös avain läsnäolevaan toisen kohtaamiseen, joka on sosionomin työn perusta. Tuokiot loivat tilaisuuden osallistumiseen, toisten kohtaamiseen, itsensä toteuttamiseen sekä kehittämiseen, ja niin kuin Hämäläinen totesi, ne ovat keskeisiä myös sosiaalipedagogisessa työtöteessä (Hämäläinen & Kurki 1997, 10). Sosiaalialan ammattilaisena on tärkeää löytää erilaisia keinoja, joita voi käyttää työssään herättelemään tähän osallisuuteen. Mielestäni tuokiot rohkaisivat osallistujia toimimaan ja luomaan jotain ainutlaatuista niiden aikana, joka jo itsessään voi herättää kipinän aktiivisen toimijan löytymiseen.

Projektin päätavoitteina oli toteuttaa tarinallisia ja tanssillisia yhteisötaidetuokioita kirjastoautoon, kehittää yhteistyötä sosiaalialan ja taiteen ammattilaisen kesken, pohtia sosionomin tunnetaitojen merkitystä ammattitaitoon sekä luoda uudenlainen ohjaustapa, jossa ohjaajan rooli lähenee osallistujan roolia ja jossa ohjausta ei ole suunniteltu tarkasti. Lisäksi henkilökohtaisena tavoitteena oli kehittyä vuorovaikutuksen ammattilaisena erityisesti ohjaustilanteissa. Yhteisötaidetuokiot toteutuivat suunnitellusti ja onnistuneesti opettajilta, työparilta ja osallistujilta saatujen kokemusten perusteella. Työparin työskentelyssä oli mielestäni nähtävillä aktiivinen kehittyminen ohjaajina koko projektin ajan ja työtapaa muutettiin reaaliajassa saatujen kokemusten perusteella. Yhteistyö työparin välillä oli tasavertaista sekä avointa ja molempien omaa erityisosaamista jaettiin työparin kesken.

Hienoa tuokioissa oli mielestäni myös se, että ohjaajat ja osallistujat olivat niin yhdenvertaisessa asemassa toisiinsa nähden, ja ikävä ”valtarakenne” puuttui. Koska sosiaalipedagogiikka on myös tapa ajatella ja jäsentää maailmaa, sitä ei

voi mielestäni täysin erottaa pelkäksi teoriaksi vaan se on nähtävä ikään kuin elämäntapana. Sosiaalipedagoginen ajattelu heijastuu sen kannattajan koko elämän alueelle ja vaikuttaa tapaan ymmärtää maailma. Koska käytin projektin aikana sosiokulttuurisen innostamisen menetelmiä, yhteisötanssia ja yhteisötaitetta, vahvistui oma sosiaalipedagoginen ajatteluni ja sain esimerkkejä siitä, miten tämä työote voi näkyä käytännössä.

Tuokioon osallistui vammaisia ja maahanmuuttajia, eivätkä he valitettavasti useinkaan koe olevansa yhteiskuntamme täysivaltaisia jäseniä. Koska yhteisötanssi pyrkii muuttamaan yksilön ja yhteisön elämäntarinaa laadukkaammaksi ja onnellisemmaksi, näen tuokioidemme ideologiassa jotain samaa. Tuokiossa syn-tyneiden kokemusten kautta yksilön kokemusmaailma ehkä muuttui ja sitä kautta myös hänen elämäntarinansa. Vaikka kokemusmaailma ei lyhyen tuokion aikana voinut muuttua paljon, uskon kuitenkin, että jotain osallistujan kokemusmaailmassa tapahtui. Voisi ajatella, että istutimme osallistujiin siemenen tunteiden ja oman kehollisuuden huomaamiseen.

Miten yhteisötaide sitten voi auttaa vuorovaikutustilanteissa, tunnetaitojen käsittelyssä ja sosionomin omien voimavarojen löytämisessä? Koen että omien tunteiden tiedostaminen auttaa jo paljon noiden tavoitteiden saavuttamisessa. Koska projektin aikana käsittelimme tunteita aktiivisesti erilaisia taiteellisia menetelmiä käyttäen, opin itsestäni paljon ja pystyn käyttämään näitä menetelmiä monipuolisesti tulevassa sosionomin ammatissani myös asiakkaiden kanssa tai oman itsetuntoni ja ammattitaitoni kehittämisessä. Lisäksi tuokioiden aikana käytettiin luovaa liikettä, joka voi tuoda kehossa olevia tiedostamattomia tunteita ja asioita tietoiseen mieleemme. Koen, että yhteisötaide ja luova liike sekä tarinat voivat auttaa sosionomin tunnetaitojen, itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa. Projektin opetti käyttämään erilaisia taiteellisia menetelmiä ja vahvisti ammattitaitoa käyttää niitä myös projektin ulkopuolella muissakin tilanteissa.

Koska tunnetaidot puhuttavat tänä päivänä kasvatus ja sosiaalialalla paljon, erityisesti lasten ja nuorten kohdalla, mielestäni on tärkeää ulottaa niiden pohtiminen myös ammattilaiseen ja tämä tärkeys käy ilmi myös projektissamme. Tunnetaidot onkin tunnustettu myös aikuisten tärkeäksi työkaluksi. Esimerkiksi psykologi Jarkko Rantanen sanoo Helsingin Sanomien artikkelissa, että hyvät tunnetaidot edistävät työelämässä menestymistä ja ovat tulevaisuudessa yhä tärkeämmässä asemassa. Rantanen puhuu hyvästä tunneilmastosta, joka on hänen mukaansa yritykselle keskeinen menestystekijä. Koska työmaailmastamme on tulossa yhä monimutkaisempi, työpaikalla pitää oppia tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja hallitsemaan myös omat tunteensa entistä paremmin. (Salmi 2018.)

Sosiaalialalla Hanna Kylmänen ja Reija Ukkola ovat pohtineet pro gradu tutkielmassaan *”Aina ei voi auttaa” – sosiaalityön asiakastilanteissa koettujen tunteiden vaikutus työhyvinvointiin* tunteiden merkitystä sosiaalityöntekijän työkaluna. Kettunen toteaa artikkelissaan, että tutkielmasta käy ilmi hyvän itsetuntemuksen olevan yksi tärkeä osa sosiaalityöntekijän ammattitaitoa. Itsetuntemuksen pohjan puolestaan luo tunteiden tunnistaminen, niiden hyväksyminen ja käsitteleminen. Sosiaalityöntekijät kokivat sosiaalisen tilannetaujan, tunneällyn ja hyvien vuorovaikutustaitojen olevan tehokkaimpia keinoja asiakastilanteiden kärjistymisen ennaltaehkäisyssä. (Kettunen 2018, 25) Sosiaalialan ammattilaisen omat tunteet voidaan nähdä jopa työkaluna, jolloin niiden merkitystä ammattitaitoon ei voi mielestäni liikaa korostaa. Koenkin, että yhteisötaiteen ja luovan liikkeen käyttäminen on hyvä keino myös työntekijän tunteiden tunnistamisessa ja niiden käsittelyssä. Samalla luova liike sopii myös asiakastyöhön, näin sillä on kaksi ulottuvuutta. Se voi toimia asiakastyön apuna ja työntekijän oman ammattitaidon kehittäjänä ja vahvistajana.

Mielestäni omaa ammattitaitoa pitäisi jakaa ja vastaavasti ottaa avoimesti vastaan uutta toisilta. Olen kokenut, että varsinkin taidepiireissä tällainen omien ideoiden ja työtapojen jakaminen ei välttämättä ole mahdollista. Koska taiteilijoiden on usein vaikea työllistyä, omista ideoista pidetään ärhäkästi kiinni, eikä niitä haluta välttämättä antaa muiden käyttöön. Yhteisötaideprojekti oli kuitenkin yksi esimerkki työskentelystä, jossa oli mukana tasavertaisina toimijoina sosiaalialan

ammattilainen ja taiteilija projektin alusta loppuun asti ja työpari jakoi omaa ammattitaitoaan ja työtapojaan avoimesti keskenään. Tärkeintä oli yhdessä tekeminen ja yhteinen matka, jonka sivutuotteena syntyi taidetta. Yhteisötaide onkin taidemuotona ja ideologialtaan sellainen, joka mahdollistaa hyvin ideoiden ja toimintatapojen jakamisen kaikille.

Työpari haki projektin aikana myös työskentelyjaksoa residenssistä, sekä lisärahoitusta eri asiakasryhmien pienryhmä yhteisötaidetuokioille kirjastoautossa ja ryhmille suunnattuihin yhteisötaidetuokioihin kirjastossa. Vaikka rahoitus ja jatko projektille jäi toteutumatta, koen että tehdyt suunnitelmat kertovat vahvasti siitä, mitä muita mahdollisuuksia yhteisötaidetuokioilla voisi olla. Suunnittelu auttoi ajattelemaan projektin jatkoa ja tulevaisuutta ammatillisesti. Usein hankkeet ja projektit jäävätkin yksittäisiksi kokeiluiksi, joten on tärkeää löytää niille jatkoa ja juurtumisen mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Näemme työparina, että projektissa on potentiaalia laajeta isommaksi hankkeeksi myöhemmin. Voi olla, että projekti saa vielä tulevaisuudessa jatkoa, koska emme ole hylänneet ajatusta projektin mahdolliselle jatkolle tai jatkotyöskentelyn mahdollistavaan residenssiin hakemiselle.

Kun koulujen oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta on tutkittu Suomessa, on havaittu, että se on vähentynyt selvästi vuoden 2003 ja 2015 välisenä aikana. Se on mielestäni huolestuttavaa, sillä yhteenkuuluvuuden tunteen on havaittu olevan yksi perustarpeista, joka auttaa muun muassa motivaation ylläpitämisessä. (Salmela-Aro & Nurmi 2017, 188-189.) Niinpä yksi tärkeä tavoite myös sosiaalialalla on mielestäni yksilöiden yhteenkuuluvuuden tunteen lisääminen. Yhteisötaide ja yhteisötanssi toimivatkin erinomaisesti yhteisöllisyyden tunteen saavuttamisessa. Kokemukseni perusteella luova liike yhdessä muiden kanssa saa aikaan vahvan tunteen yhteydestä muihin liikkujiin ja tämä tunne puolestaan voimauttaa yksilöä itseään.

”Yhdessä liike muuttuu kokonaisuudeksi, toinen täydentää toisen. Hetki on ainutkertainen. Sanoisin sydämeni olevan täynnä, vaikka olen antanut itseltäni koko päivän, ihmeellistä.” (Ote Minna Lassilan luovan kirjoituksen tekstistä aiheena tyhjä)

Luovan liikkeen ja yhteisötanssin parissa olen jakanut yhteisöllisyyden kokemuksia useiden toimintaan osallistujien kanssa. Kun tanssitunnin tai tanssiesityksen jälkeen jaetaan kokemuksia toisille osallistujille, nousee usein esille juuri yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys. Yhteinen luova liike saakin kokemukseni perusteella aikaan tunteen siitä, että kuuluu joukkoon (Kuva 7). Yksilölle tämä tunne yhteisöön kuulumisesta ja siitä, että joukkoon hyväksytään omana itsenään, on kokemuksena itsessään arvokas ja mielestäni yksi hienoimmista asioista, joita luovalla liikkeellä yhdessä voidaan saavuttaa.

Kuva 7. Luovaa liikettä yhteisötaidetuokiassa kirjastoautossa. Yhteinen luova liike saa kokemukseni perusteella aikaan tunteen siitä, että kuuluu joukkoon.

LÄHTEET

Arts equal 2018. Tietoa hankkeesta. Viitattu:16.3.2018. <http://www.artsequal.fi/fi/tietoa-hankkeesta>

Anttila, E. 2013. Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia koulu yhteisössä. Edita Prima Oy: Helsinki.

Anttila, E., Houni, P., Lehikoinen, K., Karttunen, S., Väkevä, L. & Westerlund H. 2016. Arts Equal. Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi. Katsaus kansainväliseen tutkimukseen. ArtsEqual Taideyliopisto: Helsinki. Viitattu:15.3.2018 <http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Katsaus+kansainv%C3%A4liseen+tutkimukseen/9c772fd2-edd5-46ee-9807-f8004590cf52>

Burakoff, K. 2015. Aistit vuorovaikutuksessa. Viitattu: 8.4.2018. <http://papunet.net/tietoa/aistit-vuorovaikutuksessa>

Böök, M., Kärjä, A-V., Mustola, M. & Mykkänen, J. 2017. Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 123. Viitattu 19.3.2018. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/visuaaliset_menetelmat_verkko.pdf

Celia 2018. Celian kirjat. Viitattu:19.3.2018. <https://www.celia.fi/celian-kirjat/>

Esteetön ry 2018. Viitattu: 9.4.2018. <https://esteetonry.wordpress.com/>

Foster, R. 2015. Tanssi-innostaminen kohti yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Helsinki: Books on Demand.

Hakkarainen, J. 2009. Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen ammatillisen identiteettini rakennusaineina. Tampere: Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Heikkilä, A,. 2017. Arki, arvot ja etiikka sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. PunaMusta Oy:Helsinki. Viitattu:7.4.2018 http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

Heikkilä, A. 2016 Taidetta taiteen vai hyvinvoinnin vuoksi. Mustekala kulttuuri-lehti teemanumero Taide ja hyvinvointi 3/2016, Vol. 64. Viitattu: 15.3.2018 <https://www.mustekala.info/node/37759>

Hiltunen, M., & Jokela, T. 2001. Täälläkö taidetta? Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen. VSL opintokeskus

Hämäläinen, J., Kurki, L. 1997 Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY kirjapainoyksikkö.

Kettunen, I. 2018. Kielletyt tunteet. Jane & Paulo sosiaalialan opiskelijoille 2018, 25.

Jääskinen, A-M. & Pelliccioni, S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy: Helsinki.

Koivu, H. 1999. Kaikenkuuloisille! Kuulovammaisten huomioonottaminen tilojen ja toimintojen suunnittelussa. Neuvottelu- ja koulutusmateriaali. kuulonhuolto-liitto Ry. Viitattu: 28.3.2018 https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/kaiken_kuuloisille.pdf

Kokkonen, M. 2017. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet Opi tunteiden säätelyn taito. 3. uudistettu painos. Bookwell Digital: Juva.

Kuhanen, I., Liski, M., Niemeläinen, S., Rantala, P., & Rönkä, A-L. 2011. Taide käy työssä, taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä N-paino Oy: Helsinki. Viitattu:6.4.2018 https://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/files/2009/02/Taide_kay_tyossa.pdf

Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Solver palvelut Oy: Anjalankoski.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen muutoksen pedagogiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kulttuuritalo Valve 2017. Kulttuurin hyvinvointipalvelut. Kirjavaa kulttuuria. Viitattu:15.3.2018 http://www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/toiminta/kulttuurin_hyvinvointipalvelut19/kirjavaa_kulttuuria/

Kulttuuritalo Valve 2016. Uutiset. Viitattu:15.3.2018 http://www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/uutiset/?type=0&location&id=3551&action=show_one&lang=fi

Merilä, J. & Yliruokanen, K. 2018. Hyvä käytäntö – palkinto kulttuurikortille Talentia 3/2018, 7.

Oulu kaupungin kirjasto 2018. Teuvo, Onneli ja Akseli. Viitattu:16.3.2018 <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/teuvo-onneli-ja-akseli>

Rinta-Panttila, K. 2007. Kokemus arvokkuudesta. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo., M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu, 48-52.

Salmi, S. 2018 Tulevaisuuden työelämässä menestyy se, jolla on hyvät tunte-
taidot, sanoo psykologi – Näin kehität tunnetaitojasi Helsingin sanomat
14.1.2018. Viitattu:16.3.2018 <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000005521510.html>

Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. 2017. Mikä meitä liikuttaa motivaatiopsygologian perusteet. 3.painos. Bookwell Digital: Juva.

Selkokeskus 2018. Selkokieli. Viitattu:5.4.2018 <http://selkokeskus.fi/selkokieli/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Sadutus. viitattu:21.3.2018
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus>

Yhteisötaide 2018. Yhteisötaiteen määrittelyä. viitattu:10.2.2018 <http://yhteisotaide.weebly.com/yhteisoumltaiteen-maumlaittelyauml.html>

Wikström, S. 2017. Unelmakarttakirja sydän löytää tien. Kustannusosakeyhtiö Otava: Helsinki

Wikipedia 2018. Peili(leikki). Viitattu:29.3.2018 [https://fi.wikipedia.org/wiki/Peili_\(leikki\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Peili_(leikki))

LIITTEET

- Liite 1. Onnelin ihmeellinen maailma -mainos
- Liite 2. Kirjastoautossa syntyneet tarinat ylös kirjoitettuna
- Liite 3. Projektissa käytetty palautteen keruulomake

Liite 1. Onnelin ihmeellinen maailma -mainos, joka lähetettiin tuokioon osallistuville ryhmille.

Onneli kirjastoauton ihmeellinen maailma

Vierailu alakouluilla joulukuussa 2016

Tarinallinen yhteisötaidetuokio satumaisessa Onneli kirjastoautossa on täynnä luovaa liikettä ja mahdollisuuksia. Osallistujat luovat liikkuvan ja elävän tarinan tekemiensä valintojen pohjalta ja ne vaikuttavat tuokion kulkuun. Lopussa on syntynyt yhteinen taideteos, kokonainen tarina.

Kirjastoauton kirjojen joukosta löytyy eri materiaalein päällystettyjä kirjoja, joista aukeaa aina uusi mahdollisuus. Valintoja tehdään pitkin matkaa, ja näin osa mahdollisuuksista jää paljastumatta. Tuokion keskiössä ovat erilaiset tunteet ja niiden tunnistaminen. Teos pohtii luovien menetelmien keinoin tunteiden merkitystä kanssakäymisessä toisten kanssa, antaa kokonaisvaltaisen kokemuksen osallistujan merkityksellisyydestä juuri kulloinkin käsillä olevaan hetkeen. Pienryhmä mahdollistaa jokaisen osallistujan huomioivan kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen.

Vierailut ovat kouluille maksuttomia. Ne toteutetaan Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuella. Vierailut ovat osa Kirjavaa kulttuuria tapahtumaa, sekä osa Esteetön ry:n 5-vuotis juhlavuotta.

Tuokio on tarkoitettu: pienryhmille 2-3 lasta, lapset haetaan luokasta Onneliin ja tuodaan takaisin luokkaan vuorotellen, niin että kaikki pääsevät osallistumaan tuokioon vuorotellen. Autossa on inva-nostin.

Onneli vierailee: koululla maanantaina klo. 9.30-14.00 välisenä aikana

Yhden tuokion kesto: noin. 25 minuuttia

Tuokion toteuttaa esteettömän tanssin ohjaajat:

Henna Hanhineva (tanssitaiteilija)

Minna Oikarinen (artenomi AMK, sosionomiopiskelija)

Lisätiedot ja yhteydenotot: henna.hanhineva@gmail.com puh. 040 7423266

OULU

Kaupunginkirjasto-
maakuntakirjasto

Liite 2. Kirjastoautossa syntyneet tarinat ylös kirjoitettuna

Tarina 1. On jumalten temppeli. Ikkunassa näkyy luola. Ovi sihahti, Onneliin saapui kamera. Minä näen pöllön. Seuraavalta sivulta aukesi laiva. Se on matkalla eri maahan.

Tarina 2. Ei väsyttä, on lämmin. Ei kylmä ollenkaan. Nalle tämä on kaunis iholtaan. Se on pehmeä, iso ja hyvä halattava. Minulla on valkoinen pallo. Minä istun vihreässä sohvassa. On ihanaa.

Tarina 3. Jos laittaa simpukan korvalle, jos liikuttaa simpukkaa, niin kuuluu jotakin. Kuulen jotain, niin kuin uu-ääntä. Se soi niin, kuin tunnelissa.

Tarina 4. Ei mitään hätää. Oikein on hyvä auto. Pallo liikkuu koko ajan. Pelasimme paljon, luimme. Me pelaamme lumipalloilla, kuuntelemme musiikkia ja tanssimme.

Tarina 5. Hattupäinen mies oli teekutsuilla. siinä oli outoa, että hiiri istui hänen vieressään tuolilla ja joi teetä. Vieraana oli myös rusettikenkäinen jänis. Paikkoja oli paljon tyhjänä. Kiukuttaa, kun ei kuunnella. Jos on pakko syödä, vaikka ei tykkää.

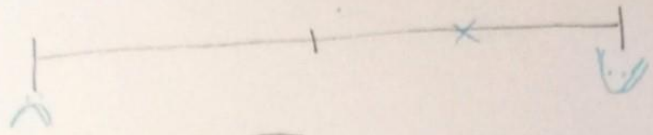
Tarina 6. Kuningas, yksi mies, sateenkaari ja enkeli. Näkyy paljon vaaleanpu-naista. Iloisia. Hän on vihainen, toinen on haaveileva. Minä olen pehmeä. Minä asun kirjavassa linnassa. Kirjavan linnan yllä lentää lintuja. Humisee.

Tarina 7. Ihana, kiva, yhdessä syntyä. Kivaa, ystävät. Kiva, kun näin teidät. Tanssimme hienosti, vaikka oikeasti pelasimme. Olemme ystävät nyt. On hyvä tanssia ystävien kanssa. Ihana vene, pojat lentää.

Liite 3. Projektissa käytetty palautteen keruulomake, joka sisältää fiilissanan, tunnejanan ja tunnepiirroksen.

Nimi: GRACE

fiilis sana: iloinen

tunnejana

 iloinen 😊 ☐

 surullinen ☹️ ☐

 innostunut

 tylsistynyt

-----tunnepiirros-----

